

Halachic Considerations In Wills and Estates Planning

Source Materials
Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsonline.org

ה. צוואה לבנים.

(א) כל בן אדם היודע שיש מטרה להיוו ולחיי בניו — כשכותב אינו צוואה אל ישכה מלצוות לבניו על תכלית החיים, כנאמר באינו הראשון, "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתי אחריו ישמרו את דרך ה'". וכא"א יצוה כלשוננו וכסגנונו הוא, ולפי מעמד בניו, לשמור את דרך ה', בין בנוגע לבין אדם למקום ובין בנוגע לבין אדם להברו.

GESHER
HA'CHAIM
(1) רש"י (ת"ח)
(ת"ח)

(ב) וכשכותב ומחלק נכסיו לבניו ולבנותיו — אל יכתוב לבת בין הבנים בלשון "ירישה" כי אם בלשון מתנה או בלשון חוב או בלשון הודאה שמגיע לה כד וכך. (ראה לעיל ריש סעי' ז) וכן מה שכותב לאשתו יותר על כתובתה יכתוב דיקא בלשון הנו"ל, מתנה או חוב והודאה.

והנשאר אחרי הנתינה ה"ה ירושה. והירושה מהלק כדין התורה. לבכור כבכורתו, לפשוט כפשוטו. דרך משל: כשיש לו שלשה בנים והגדול הוא בכיר מחלק נכסיו (חלק הירושה) לארבעה חלקים, הבכור נוטל החצי ושני הבנים כ"א רביע. אם הם חמשה בנים מתחלק לששה חלקים, ואם הם שבעה מתחלק לשמנה חלקים, והבכור נוטל שני חלקים (2/8) והשאר כא"א חלק אחד (1/8).

אם רואה שאחת הבנות ראוי' לחלק כאחד הבנים מפאת מעמדה או מפאת בעלה ובני' מזכה לה זכות "זכר", כאשר נהגו גם מלפנים לכתוב לבת "שטר חצי זכר" (כמובא בפוסקים וברמ"א ה"מ רפ"א סעי' ז' ובא"ע רס"י צ' וסס"י ק"ה וקי"ג סעי' ב').

וכן מזכה לאשתו חלק בן זכר, ויותר מזה.

וראינו הרבה צוואות נכתבות בטעויות. מהן שכתוב לשון ירושה גם לבת ולאשתו, ומהן שכתוב "ינתן" או סתם "סכום כו"כ לבתי פלונית וכו"כ לבתי פלונית" (מבלי מזכיר שנותן או שמוזכה או שמגיע) — לשון שאינו מועיל ואינו מזכה ("תטול" או "תקח" הוא לשון מתנה, ראה א"ע רס"י ק"ח). ואם שגה וכתב לבת או לאשתו לשון שאינו מועיל — רצוי מ"מ שהבנים יסכימו להשתוות עם הבת והאשה בשגם מצוה לקיים דברי האב (ואלו "מצוה לקיים דברי המת" נקטי' רק כשהושלש, ראה תוס' כתובות ע': ובדוכתי עוד).

והיות שמנהג העולם הוא להשאיר גם לבנות והוא גם חוק המדינה — מי שעיינו בראשו מהדר להשאיר בצוואתו גם לבת (ובלשון מתנה וכונו"ל), חדא שמנהג קובע הלכה (כדלהלן), שנית כדי שלא תטול חלקה מכח חוק הממשלה, ושגם באים עי"ז לריב ומחלוקת. ומי שלא השאיר כלל צוואה יהדרו הבנים להשתוות ולתת מחלקם לבנות מטעם הנו"ל, וכן מכ"ש שיש לעשות כן בנוגע לאשתו.

ואיש אמיד אשר שאל לעצתי בנוגע לחלק בנותיו — יעצתי לו: שיכתוב לכל בת חצי חלק של בן פשוט. אע"ג שמ"ש הפוסקים שנוהגים לכתוב "שטר חצי זכר" ביאורו כמו לזכר (ראה רמ"א א"ע סס"י ק"ח וחומ"מ סי' רפ"א סעי' ז' ובפ"ת, ובספר נחלת שבעה סי' כ"א ועוד), אבל גם אז רק יהידים נהגו כך ורובם לא השוו לה לגמרי לבן, ולכן למעשה יעצתי לו לתת לכל בת רק חצי חלק של בן פשוט.

ות"ח עשיר אחד עשה מעשה והנחיל בצוואה את כל רכושו רק עפ"י התורה, לבכור כבכורתו ולשני בניו הפשוטים כפשוטם, ולשלשת בנותיו לא כלום (אם כי הבכור איש אמיד ולא ת"ח ואחד מבניו עני ות"ח מצוין וגם חתניו ידועי תורה) והנחיל שנאה ותחרות ופירוד במשפחתו עד אשר אמרו הבריות שלא כדאי ה' לו להשאיר רכוש ולהוריש שנאה. וגם רבנים לעזו עליו ואמרו שהת"ח המוריש שכח את דברי הירושלמי (יבמות ריש פ"ב) מנהג מבטל הלכה (היינו: שהמנהג בנוגע לקניני ודיני ממונות עושה הלכה, כאשר דברנו ע"ז באחה התשובות שנדפסה בסוף ספר תהיקת העבודה) וכאשר האריכו בזה רבותינו האחרונים ולל"ה. אף גם חכו"ל שקדו לתקנת הבת לתת לה "עשור נכסי" לנדוניא. והי' נוח לו לתת סכום במתנה לבן הת"ח ולבנותיו, והנשאר לירושה יחולק כנו".

והשם דרכיו מקיים הקרא "להשכיל אל דברי התורה וי"שכל טוב יתן חן".

ועת התחיה ומי יהיה אתו בחברתו תמיד קדשו שלו המה יהיו אתו בתמידות המה רעיו ואוהביו ופרקליטיו ולהליץ עליו לטובה לפני ארון הכל וזהו שאמר ואיש את קדשו לו יהיו וע"כ צריך האדם להרבות אוהבים כאלו בחייו ולהתרועע אתם בתמידות אחרי שהם אוהביו נצח. וסיים עוד הכתוב ואמר איש אשר יתן לכהן לו יהיה גם בזה מוסר השכל. והוא. כי מכל הממון שהאדם עמל בעודו בחייו לא ישאר לו מאומה ולא לו יהיה לבסוף ורק אותן הממון אשר פיזר לצדקה

(67b) Kesubus (9) נח' כבוד (50)

The Gemara relates another incident regarding Mar Ukva's acts of charity:

Mar Ukva had a pauper in his neighborhood, to whom he was accustomed to send four hundred zuz every Erev Yom Kippur. One day he sent [the money] to him with his son, but [Mar Ukva's son] returned and said [to his father], "He does not need the money." [Mar Ukva] said, "What did you observe that leads you to that conclusion?" His son replied, "I saw that they were aromatizing his house for him with aged wine." [Mar Ukva] said, "Is he so pampered then? He must need more money than I have been sending him!" [Mar Ukva] therefore doubled [his contribution] and sent it off to him.^[45]

Mar Ukva's final act of charity:

When [Mar Ukva] was dying, he said, "Bring me my charity records." He found written therein that he had given seven thousand Siyankian dinars. [Mar Ukva] remarked, "My provisions are light and the way is long." He went ahead and lavished half his assets on charity.^[48]

The Gemara asks:

How was he permitted to do so? In Usha they enacted that one who lavishes money on charity should not lavish more than a fifth of his assets upon it. - ? -

The Gemara answers:

That pertains only during one's life, lest he give too much charity and become bereft of his possessions. But if one wishes to make a charitable contribution that will take effect after his death, when such a concern no longer exists, we have no objection to it (his giving more than a fifth).^[50]

Bach-R' Yoel Sirkes (10) די תבט (יו"ק רמ"א)

רמ"א א שיעור נתינתה וכו'. הא דחומש הו' מניה נפקא לן צפרק נערה שנחפתתה (דף נ) מדכתיב וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך שני עישורין נחשבתה ונתתה לקמא מדכתיב עשר אעשרנו ולא כתיב עשר אעשר לך אלא אעשרנו לקמא כלומר מעשר שני יהא כראשון דהיינו חומש ג] אבל טפי מחומש לא יתן שמא ירד מנכסיו ויפיל ענמו על הציבור. ואמרין צפרק מניחת האשה (סוף דף ס"ז) הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לית לן זה וכדעבד מר עוקבא דבשעת מיתה בזביה לפלגא דממוניה ואיכא לתמוה למה לא כתב רבינו דין זה דלאחר מיתה יכול לבזבז אפילו יותר מחומש שהרי הרא"ש כתב כך צפסקיו פרק נערה שנחפתתה (ס"ז טו) ונראה דרבינו נמשך אחר דברי הרמב"ם בהלכות מתנות עניים שהשמיטו גם כן ואפשר דטעמם כיון דאין שיעור לדבר שהרי מר עוקבא בזבז לפלגא דנכסיה וליכא למילף מניה נמי דפלגא שרי טפי לא דדילמא אפילו טפי נמי אלא דכיון דאיהו הוה מבזבז בחייו חומש נכסיו לכך לא היה מבזבז צמותו כי אם פלגא ותו לא אבל אחר דאינו מבזבז בחייו חומש מנכסיו יש לו לבזבז אפילו טפי מפלגא אי נמי איכא למימר איפכא דוקא מר עוקבא שהיה יודע דמניח לזרעו זרעה אחריו עושר רב אבל אחר אין לו לבזבז פלגא ולגרסא ליורשיו שירדו מנכסיהם ולפיכך לא כתבו דין בזבז לאחר מיתה אלא כל אחד יעשה לפי עשרו ולפי מעמד יורשיו: וכו"ש וקאמר בירושלמי וכו'. כ"כ התוספות והרא"ש צפרק נערה שנחפתתה:

SHULCHAN ARUCH (II) שולחן ארוך (יו"ד סימן רמ"ט)

רמ"ט במה חייב ליתן וכיצד יתננה •
ובו מ"ז סעיפים :

א [א] שימורו נתינתה אם ידו משנת יתן א כפי צורך העניים ואם אין ידו משנת כל כך ייתן עד הומשו נכסיו מצוה מן המובחר [ב] ואחר מעשרה מדה בינונית פחות מכאן עין רעה ב [ג] וחומש זה (ה) שאבדו שנה ראשונה מהקרן מכאן ואילך הובטו (א) שהרויה בכל שנה :

הנה ד ואל יזכו מוס יוחר מחוגם שלא יצטרך לכריות (ב"י בשם הגמ' פ' נגילה ט' טעמיה) ודוקא כל ימי חייו אבל בשעת מותו יכול ודע ליתן דקה יו מה שירצה (ג"ז שם פ' מליחה הלכה ה ומייתי לה רי"ף ורמ"ב ור"י וזרדכי) ג [ד] * וליתן לעשות ממעשר שלו דבר (ב) מזה ( ) גגון נרות נבית הכנסת או שאר דבר מזה (א) כן יתנו לעניים (נהי"ל הל' ראש השנה) :

CHOCMAS ADOM חמ"א אדום (קמ"ג: י"ד)

יב הא דאסור לבזבז יותר מחומש דוקא בחייו אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה (שם סעיף א') ומכל מקום נראה לי דאין ראוי ליתן ממונו לצדקה ולהניח בניו ריקם אם הם צריכים לפרנסה (כדאייתא בחושן משפט סוף סימן רנ"ב שהאומר לעשות דבר טוב מנכסיו נותנין ליורשין) ועכשיו מצאתי בשאלות דרב אחאי סוף פרשת כי תשא אהא דהמבזבז כו' יותר מחומש הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה תילתא וכן הילכתא ובכתובות דף ס"ז ע"ב איתא התם הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לית לן בה משמע כדברי רמ"א אלא דמר עוקבא לא רצה ליתן יותר ממחצית אך כיון דמשאלות משמע דהא דקאמר לית לן בה רצה לומר מותר יותר מחומש אבל לא כולו אלא או מחצה או שליש לפי הנוסחאות בדברי מר עוקבא וכתב שם הגאון ר' ישעיה ברלין אילו ראה רמ"א דברי השאלות ודאי היה כותב כן :

ARUCH HA'SHULCHAN (III) ארוך השולחן (יו"ד רמ"ט)

מכאן עין רעה וחומש זה שאסרו שנה ראשונה מהקרן מכאן ואילך חומש שהרויה בכל שנה עכ"ל וכן בסעשר הדין כן כבובן וכתב רבינו הרמ"א וא"י יזכו אדם יותר מחומש שלא יצטרך לכריות (כמות נ.) ודוקא כל ימי חייו אב"ד בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה עכ"ל (שם ס"ג.) ובשם שם בגמ' דער מחצית נכסיו יכול לחלק בשעת מיתה ולא יותר והטעם פשוט שלא יעביר הרבה נחלה מחיורשין ועד מחצה יכול לחלק לצדקה דזהו כחולק עם יורשיו מחצה לו לנשמתו ומחצה ליורשיו (נ"ג).

BAMIDBAR (14) במדבר (כ"ג)

⁶ HASHEM said to Moses, saying, ⁷ "The daughters of Zelophehad speak properly. You shall surely give them a possession of inheritance among the brothers of their father, and you shall cause the inheritance of their father to pass over to them. ⁸ And to the Children of Israel you shall speak, saying: If a man will die and he has no son, you shall cause his inheritance to pass over to his daughter. ⁹ If he has no daughter, you shall give his inheritance to his brothers. ¹⁰ If he has no brothers, you shall give his inheritance to the brothers of his father. ¹¹ If there are no brothers of his father, you shall give his inheritance to his relative who is closest to him of his family, and he shall inherit it. This shall be for the Children of Israel as a decree of justice, as HASHEM commanded Moses."

ויאמר יהוה אל-משה לאמר: כן בנות צלפחד דברתן נתן נתן להם אחות נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן: ואל-בני ישראל תדבר לאמר איש פי-ימות וכן אין לו והעברתם את-נחלתו לבתו: ואם-אין לו בת ונתתם את-נחלתו לאחיו: ואם-אין לו אחים ונתתם את-נחלתו לאחי אביו: ואם-אין אחים לאביו ונתתם את-נחלתו לשאריו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה לבני ישראל לחקת משפט באשר צוה יהוה את-משה:

הלכות נחלות

דעו סדר נחלות כיצד הוא. וכו' וסעיפים :

SHUCHAN ARUCH (15) הלכות נחלות

א [ט] סדר נחלות כך מי שמת א [ב] בנו יורשו לא נמצא (לו) בן א רואים [ג] אם יש לבן זרע בין זכר בין נקיבה עד סוף כל הדורות עומד במקומו ויורש הכל [ג] לא נמצא זרע לבן אם יש לו בת תירשנו לא נמצא לו בת [ד] אם יש לה זרע בין זכר בין נקיבה עד סוף כל הדורות יורש הכל [ה] לא נמצא לה זרע ב (א) תחזור הירושה לאביו של מת ו אם אין אביו קיים תחזור לזרעו שהם אחי המת אם יש לו את יורש הכל לא נמצא לו את [ו] אם הניח זרע עד סוף כל הדורות עומד במקומו לירש לא נמצא לו את ולא זרע ממנה [ז] תחזור הירושה לאחות המת או לזרעה עד סוף כל הדורות לא נמצא אחות ולא זרע ממנה [ח] תחזור הירושה לאביו של מת ואם אינו קיים חוזר לזרעו שהם אחי אביו המת אם יש לו אחים או לזרעם עד סוף כל הדורות [ט] ואם אין אחים לאביו המת ולא זרע מהם חוזרות לאחות אביו המת או לזרעה עד סוף כל הדורות [י] ואם אין אחות לאביו המת ולא זרע ממנה חוזרת לאביו אביו של מת ואם אינו חי מורישו לזרעו שהם אחי אביו של מת או לזרעם עד סוף כל הדורות לא נמצא אחי אביו של מת ולא זרעם חוזרות לאחות אביו אביו של מת או לזרעה עד סוף כל הדורות ועל זה הדרך נחלה ממשמשת למעלה עד ראובן :

ב [יג] מי שמת והניח בת ובת הבן [יד] אפי' בת בת הבן עד סוף כמה דורות היא קודמת ותירש הכל ואין לבת כלום [טו] והיה לבת האח עם האחיות ולבת בן אחי אביו עם אחות אביו וכן כל כיוצא בזה :

ג [יז] ומי שהיו לו שני בנים ומתו שניהם בחייו והניח האחד שלושה בנים והשני לא הניח אלא בת אחת ואח"כ מת הזקן בת הבן יורשת חצי הנכסים ושלושת בני הבן האחר יורשים החצי האחר (ב) שאנו רואים באילו הבנים קיימים ויורשים בשהו וכן אחר מוריש לבניו חלקו ועל דרך זה חולקים בני האחים ובני אחי האב עד ראש הדורות :

ד [טז] משפחת האם אינה קרויה משפחה ט [יז] שאין האם יורשת את בנה [יח] ולא את בתה ג [יט] ואחיו מאם ולא מאב אין יורשים זה את זה אלא כל אחד משפחת אביו יורש אותו ב [כ] (ולפי' סתוקי טעון לו יורשין מן האב אין משפחת אמו יורשין אומה אלא הרי הוא כגו ג) ונכסיו ספקי (מזונת טעון ס' ט"ב) ד' אבל האיש יורש את אמו [כ] וכן הבת את אמה אם אין לה בן שדינה בנכסיו האם כמו בנכסיו האב שניהם יורשים אותה אלא שהבן [כג] וזרעו קודמין לבת : ה ה (ג) אין הבן יורש ד' את אמו בקבר [א] להנחיל לאחיו מהאב שאם מת בחייה ואח"כ מתה אין אומרים ו אילו היה עורנו חי היה יורשת עכשיו ג"כ אם אין לו זרע אחי מאביו יעמדו במקומו לירש אותה אלא תחזור ירושתה למשפחת בית אביו כיון שאין לבנה זרע מ אבא אם מתה האם בחייו ואח"כ מת הוא א) אפי' היה קצין בן יומנו הואיל והי אחריה [כד] : ה) אפי' שעה אחת יורשה ומנחיל הירושה לזרעו ממשפחת אביו : הגה ודוקא

סוגל הקטן ו (ג) הכל [ב] עובר לזו יורש אמו אם ג) ממה כשהיא מצובר להנחיל יורשו מלכיו (ס טור) :

ו ט כד הקרובים בעבירה יורשים ככשרים כיצד היה לו אה או בן ממזר היו יורש בכשר וכן שאר כל הזרשים ה אבל בן משפחה או עכו"ם אינו בן לדבר מהדברים ואינו יורש כלל : הגה (ד) ו [כז] אין סודסין יורשין ד' דברים טעון כהם [ג] מנה (הגהות מרדכי סוף כ"ג) [כח] מ ב) לו טובה הגהה בעלמא [כד] טעונו מנחיל (מהרי"ק סוף קס"א ומור"ם פדוואה ס' ס"ה) :

DEVARIM (21) (16) דברים (כ"א)

כִּי־תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וְיִלְדוּ־לוֹ בָּנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׂנוּאָהּ וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת־בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבָכֵר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר׃ כִּי־אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יָבִיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֲנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה׃

¹⁵ If a man will have two wives, one beloved and one hated, and they bear him sons, the beloved one and the hated one, and the firstborn son is the hated one's; ¹⁶ then it shall be that on the day that he causes his sons to inherit whatever will be his, he cannot give the right of the firstborn to the son of the beloved one ahead of the son of the hated one, the firstborn. ¹⁷ Rather, he must recognize the firstborn, the son of the hated one, to give him the double portion in all that is found with him; for he is his initial vigor, to him is the right of the firstborn.

BECHOROS (17) משנה ג' (א:ט)

Mishnah Having discussed the law of the firstborn son with regard to his redemption, the Mishnah now turns to the subject of his special inheritance: The firstborn son takes a double share in the father's estate,^[40] and he does not take a double share in the mother's estate.^[41] And he does not take a double portion in the improvements made to the estate after the father's death,^[42] and not in his father's prospective [assets] as he does in the [assets] actually possessed by the father at the time of his death.^[43] And a woman does not take these assets for payment of her *kesubah*,^[44] nor the daughters for their sustenance,^[45] nor the *yavam*.^[46] And all of them do not take from the improvements, and not from the prospective [assets] as they do from the [assets] actually possessed.^[47]

ב"ה. ניסן תשל"ו, אוהב ה' "שערי ציון" לפ"ק. לכבוד ידידי הנעלה מיחידי סגולה רב הפעלים לתורה ולתעודה אוצר כלי חמדה הרה"ג רבי סלמאן דוד ששון (שליט"א) ז"ל.

אודות שאלתו בדבר מי שהפקיד סכומי כסף בבנק, על פי היתר עיסקא, ונפלו בירושה לפני הבנים, האם לפי דין תורה הבן הבכור נוטל מהם פי שנים, או שמא דינם כמלוה שאין הבכור נוטל בה פי שנים?

ה) ותבט עיני בשו"ת שבט הלוי ח"ד (סי' רטו), שנשאל, על אודות המעות המופקדים בבנק, אם יש להם דין ראוי או מוחזק, והשיב, הנה לפי פשט הסוגיא (בב"ב קכה א) ה"ט דמלוה חשיבא ראוי משום דלאו הני מעות שבק אבוהון, אם כן גם המעות שבבנקים שמשמשים בהם בבנקים, אע"פ שעומדים להחזירם בכל שעה, מ"מ לאו הני מעות שבק אבוהון. ובאמת שבארץ ישראל שכל ההיתר לקבל רווחים מהבנקים בנוי על יסוד היתר עיסקא, שהיא מחצה מלוה ומחצה פקדון, ובמחצה מלוה של העיסקא נחלקו האחרונים אי חשיבא ראוי או מוחזק, וכמ"ש בחי' רעק"א סי' רעה סק"ז, אבל במחצה פקדון דהוי מוחזק יש בה דין חלק בכורה שנוטל פי שנים, ומ"מ עדיין לבי מהסס בזה, כיון שגם מחצית האחר שהיא הפקדון אין עומד להחזירו בעין, כי בעלי הבנקים מוציאים אותו ומחליפים המעות כאוות נפשם, ולא הני מעות דשבק אבוהון, ונראה שעל זה רמז הגאון רעק"א שם למ"ש בשו"ת שביתת יו"ט (סי' ו) שגם המחצית שהוא הפקדון י"ל דחשיב ראוי, ואין הספר הזה נמצא אצטנו. ועכ"פ נראה שלא יצאנו מידי ספק, ולכן גם בא"י קשה להוציא ממון מן היורשים. ע"כ. ולא זכר שר מדברי הגנת ורדים והשאלת יעב"ץ והחיים שאל (שהובאו לעיל אות א), דפשיטא להו שהמעות שבבנקים חשיבי ראוי, ואין הבכור נוטל מהם פי שנים. וגם הלום נדפס שו"ת תבואות שמש לידידנו הגר"ש משאש נר"ו, וראיתי

אליו (בחלק חו"מ סי' א), שישב על מדוכה זו, ואסיפא דמילתא כתב להכריע מסברא שנידון הבנקים אינו דומה למלוה כלל, אלא יש למעות דין פקדון, כיון שהבנקים מוכנים ומזומנים בכל שעה ובכל רגע להחזיר הכסף המופקד בכל עת שידרוש בעל המעות, ואפילו בחתימת ידו על השיק בלבד יוכל להוציא כל המעות או מקצתם בכל עת וזמן שירצה, וא"כ מי שם פה לומר דבכה"ג הוי ראוי, וכל דברי האחרונים בזה אינם אלא בבנקים שבזמנם שלא היו מתוקנים כל כך כמו בזמן הזה, וגם לא היה בטחון גמור בהנחת הכספים שם, וגם לא היה להם קרנות גדולות כראוי, ובהרבה מהם כליא קרנא שלהם, משא"כ בבנקים של זמנינו וכו'. ע"ש. ועמו הסליחה, שסוף סוף כיון שהופקדו ע"מ שיוכלו להוציאם, ולא להשאירם בעינם, ולא הני מעות שבק אבוהון, לא יצאו מכלל מלוה, דחשיבא ראוי ולא מוחזק, וכבר כתב בשאלת יעב"ץ הנ"ל, שאפילו פקדון ממש המופקד אצל שולחני, נחשב ראוי, כיון שיש לו רשות להשתמש במעות ההם, וכ"ש המעות שבבנקים שבודאי מוציאים אותם תיכף ומיד לכל דורש מהלקוחות הרבים שלהם. וזה ברור. (ויש לי להעיר עוד בדברי התבואות שמש הנ"ל, שלא הזכיר הרבה מהאחרונים הנ"ל. ודו"ק) והן עתה בא לידי שו"ת עמק התשובה ח"ג (סי' קיז) וראיתי שגם הוא סובר שהמעות שבבנקים חשיבי מוחזק. ע"ש. ואין דבריו מחוורים, והעיקר כמו שכתבנו דחשיבי ראוי. וכן ראיתי להגאון רבי אליהו ילוז בשו"ת יש מאין ח"א (חאה"ע סי' כה, דפ"ג ע"ב) שהביא להלכה דברי מרן החיד"א בחיים שאל ח"א (סי' עד) בשם הגנת ורדים והשאלת יעב"ץ, שהכסף המופקד בבנק נחשב ראוי, שניתן להוצאה, ולכן פורעים רבית למפקידים כו"כ לשנה בשכר המתנת הלואתם, ושגם הרב שער אשר, הביא בשם מהר"ח חזן ומהר"א אריפול שעומדים בשיטת הגינת ורדים, שאע"פ שההלואה שבבנקים היא בטוחה מאד, מ"מ שם הלואה עליה. וחשיבא ראוי, הואיל ומחוסרת גוביינא, ולא הוי בכלל "אשר ימצא לו", ואפילו אילו היו שאר הלואות נחשבים מוחזק, הלואות שבבנק חשיבי ראוי וכו'. ואף שהחיים שאל סיים שבספר שתי הלחם מחלק בענין הבנקים, וע"ע בשואל ומשיב (מהדורא ה' סי' עא) שצייד שגם הכספים שבבנקים בשעת מלחמה וכו"ב עולים ויורדים ולכן לא חשיבי מוחזק, וסיים בצ"ע, מ"מ אין ספקו מוציא מידי ודאי של האחרונים הנ"ל שלא חילקו בדבר, וגם הרב יד אהרן הביא דברי הגנת ורדים להלכה. הילכך העיקר שיש למעות שבבנקים דין ראוי. ע"ש. וכן נ"ל עיקר להלכה ולמעשה. והנלע"ד כתבתי.

בכבוד רב עובדיה יוסף ראשון לציון הרב הראשי לישראל

SHULCHAN ARUCH (19) ספר אבות (19)

רצו הבכור נוטל פי שנים ואיזה הוא בכור לנחלה וספק בכור ובו מ"ו סעיפים:

א) הבכור א נוטל פי שנים בנכסי אביו ב כיצד הניח חמשה בנים ואחד מהם בכור הבכור נוטל שליש הממון וכל אחד מהארבעה פשוטים נוטל שתות הניח השעה בנים הררי האחד הבכור נוטל חמישותו וכל א' מהשמונה פשוטים נוטל עשירות וכן על דרך החלוקה הזאת חולקים לעולם:
 ב) אלו שני חלקים נ נוטל אותם כאחד במצר אחד:
 ג) בכור ד שגולד אחד מיתת אביו ה אינו נוטל פי *שנים ו ד ואם יצאה [א] א פדחתו בחיי אביו אע"פ שלא יצא כל ראשו לאויר העולם אלא לאחר מיתת אביו ה"ו נוטל פי שנים [ה] (י"ח ד"ס נולד ב כסוף [ב] גוסס אינו נוטל פי שנים) (ל"ו ב"ס המוספות וה"פ"ה):

ז) מ יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם בכורים הראשון לפי שלא נולד ונאמר וידרו לו בנים יד והשני שהרי קדמו אחר:

ח) בכור לנחלה הוא הנולד לאב ראשון שנאמר כי הוא ראשית אונו ואין משגיחין עד האם אפ"י ירדה כמה בנים הואיל וזה ראשון לאביו יורש פי שנים:

ט) ה"ו ה"ה לו בנים כשהיה עכו"ם ונתגייר מו אין לו בכור [ו] לנחלה [ז] אבל ישראל שהיה לו בן מהשפחה או מהעכו"ם הואיל ואינו קרוי בנו הבא לו אחריו מהישראלית בכור לנחלה ונוטל פי שנים:

י) ה"ה הבכור כמור נוטל פי שנים [ד] שנא' כי את הבכור בן השנואה יכיר זו פי ששנואה [ז] בנישואיה וא"צ לומר אם היה בן גרושה או בן הלוצה: מי

YECHIEL MICHAEL ERSTEIN (21) ספר אבות (21)

יג שמרות של המלוכה כיון שהולכין כמטבע גמורה הרי הם ככל המטבעות ונוטל הבכור בזם פי שנים ונ"ד דאפילו שמרות המלוכה של רבית וכן המניחין מעות באוצר המלך והמלוכה נותן לו שטר ראייה בחשומי רבית וכן שמרות של החבורות מהעשירים שהמלוכה ערבה בעדם אף שבשוק אין הולכין כמטבע גמורה אמנם כיון שבררך הספחור הם כמטבעים לא שייך לומר עליהם מחוסרי גוביינא והם כמטבע ונוטל בהם הבכור פי שנים ואע"פ שהמקח מהם עולה ויורד לפי הזמן מ"ם הרי גם מטבעות גמורות עולות ויורדות לפי הזמן וכן היה בזמן חכמי הש"ס [קדשו יב] ויש מ"ד שאומר ששמרות של מלוכה הם כשאר שטרות ולא נהירא לי כלל ואולי בזמן הקודם להדרור שלפנינו לא היתה הולכת כמטבע גמורה אבל בימינו אלה הדבר פשוט שהבכור נוטל בהם פי שנים אבל שמרות של יחידים אף שהם עשירים גדולים ועל שמר שלהם ביכולת דהשיג מעות וסחורה בכל מקום מ"ם אין לחלק בין שמרות לשטרות משא"כ של המלוכה או שהמלוכה ערבה בעדם הוי כמטבע גמורה מיהו גם בשטרות המלוכה אם לא הגיע זמנו עדיין לגבות ודאי דמקרי ראוי ואין הבכור נוטל בו פי שנים:

YECHIZKEL LANDA (20) ספר אבות (20)

ל"ד שא"ל"ו שלח הכס מפלג בחכמה ע"ד עסקי נחלות קבלתי ויהי מה שנסתפק בקאמער תוצליגאמלי"ו לוי מקרי ראו
 לו מוחק לגבי בכור. לא ידעתי מקום פסק ושלתי לחי' מפי' וז"ל ים לחלק בין חוב למו"ב ואגב"ס ח"ט רוחים שאין השער מן ה"ו וצ"ל אפ"ל ח"ט וסוף עולם ויורד לפי הזמנים. ומה שכתב ד"ס שא"ל משאר שטרות ד"ס יוכל למחול ואף שמתויב המתחל לשלם מדיני דגמרי סוי מ"ד בע"פ וכו' אלו דבריו. ואיני יודע מה הוא שח מה הוא ענין מחילה לנ"ד ומי יוכל למחול כ"ל המלוכה בעלמנו ולמה נקרא אלל המלוכה ראו ל"ו כיון שמוסר גוביינא מקרי ראו. ולא עוד אפי' לדעה הרב"ד שלמסכתא אפילו בחתרי דמסקין מקרי מוחק מ"ם בגבו מעות מולד הרב"ד ורבי ב"ס גובים מעות וכו' אפילו לפי סברתו שהמדינות ממוכסות לאלו החובות מ"ם מקרי ראו. ברו"פ שז"ס ח"ט ספק דלון בסבור ע"פ ד"ס פי שנים. אבל הספק השני שנסתפק שם לז"ל סיועיים חייב להחייס ומתה הבכור עושן שישלמו לבעלי חובות מן ה"ו וצ"ל אפ"ל והפשוטים פ"ע"ס וס"פ שישלמו מן המוחק וישאר ראו לירוש' ויחלקו ב"ס. דבר זה ל"ע בח"מ:

MOSE ISSERLES (22) ספר אבות (22)

אין הבכור נוטל פי שנים [ד] במלוה י"ו [ה] [ז] א"א ו"פ שהיא *בישור [ז] ואע"פ שגבו קרקע בחוב אביהם [ז] (ס"ו לו סופות ביד ח"מים מקרי מוחק) (מהר"ק סו"ט ק"ה)
 ז) היה לאב מלוה ביד הבכור (ד) ה"ו ספק אם נוטל פי שנים יח הואיל וישנה תחת [א] ידו או לא יטול א"ר ומחמת אביו יורשה ועדיין לא בא ליד אביו לפיכך (א) יטול ממנה אלא יט [יב] חצי חלק בכורה (ה) * א"ר (ז) במלוה שלא במשכון (ו) אבל במשכון נוטל פי י"ס דכמוחוק דמי (ז) אפי' משכנו בשעת [יג] הלוואתו

KESEF MISHNA (24) ספר אבות (24)

פרק ראשון ח והבעל יורש את כל נכסי אשתו מדברי סופרים. כי הרב המגיד סו"ב רבינו שה"ס מדבריהם. וכבר היה ח"פ"ר לומר סו"ב רבינו שה"ס מדבריהם ומה שכתב שה"ס מדברי סופרים לעמיה ח"ל סו"ב (ס"ה"ט ש"ט ב) שכל דבר שאינו מפורש בתורה נקרא דברי סופרים אלא שנתקדש ש"י (ס"ה) משמע כה"ס מדברי רבינו סו"ב שה"ס מדבריהם שכתב ירושת הבעל אע"פ שה"ס מדבריהם עשו חיוב לנדריהם כשל תורה:

RAMBAM (23) ספר אבות (23)

ה השגת הרב"ד
 ח. האשה אינה יורשת את בעלה כלל והבעל יורש את כל נכסי אשתו. [ג] מדברי [ג] סופרים והוא קודם לכל בירושתה. אע"פ שהיא אסורה עליו כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואע"פ שהיא קטנה ואע"פ שהבעל חרש הוא יורש את אשתו:

R. Moshe Feinstein of New York⁴⁴ goes much further than R. Jacob Ettlinger and R. Chayim Ozer Grodzensky, and maintains that a testament made by a Jewish person according to the law of the land, whilst he was in good health, is valid in Jewish religious law although there was no *kinyan*, because a donation made in such a testament does not need a *kinyan*. Jewish and non-Jewish law differ as to whether the effect of the particular clause in the testament 'I give and bequeath' only sets in after death. In spite of the fact that in Jewish law a donation cannot be effected after the death of the donor (אין מתנה לאחר מיתה), Rabbi Feinstein writes:

אף שהיא מתנה לאחר מיתה ואין קנין לאחר מיתה שכבר אינה שלה שמסתבר שלא יועיל בכגון זה. הא בדינא דמלכותא דינא שתוכל ליתן דבר שאינה שלה... אך בעצם מסתבר לע"ד שצוואה כזו שודאי יתקיים כדברי המצווה בדינא דמלכותא, אין צריך קנין שאין לך קנין גדול מזה. וממילא כאן שאין צריך קנין מועיל מדינא אף נגד הירושין, אף שהוא מתנה לאחר מיתה.

Although we are dealing here with a gift to be made after the death of the donor, and there is no such thing as a *kinyan* after death, as the object no longer belongs to the donor and such a gift is therefore not valid in Jewish law, nevertheless according to the law of the land a person can legally transfer with effect after death money or any other object which at that time obviously no longer belongs to him or her... but in essence it is clear, according to my humble opinion, that a testament of this kind, the dispositions of which will certainly be put into effect by the authorities of the country, does not need a *kinyan* as one could not imagine a more effective *kinyan* than this. Hence, since a *kinyan* is not necessary, the legatees can uphold their right also against those persons who are the proper heirs by Torah law, although there is no such thing in Jewish law as a gift after the death of the donor.

Rabbi Feinstein bases this view on his interpretation of the *sugyah* of תנאי כרית in *Baba Bathra* 131a,⁴⁵ and at the end of his disquisition he remarks:

וזה טעם גדול למה שבארץ הזאת נוהגים לסמוך על צוואות כאלו ואין חוששין מליקח מעות לצדקה, ואם כי לא נחתו לזה מ"מ כיוונו האמת, ואם אינם נביאים בני נביאים הם.

And this is a valid reason why in this country (U.S.A.) people rely on such testaments, and do not hesitate to accept legacies based on them,⁴⁶ and although not all who make such testaments understand the deeper halakhic reason of the justification of their action, nevertheless they have the right intention, and 'if they are not prophets, they are the descendants of prophets'.

Whether Rabbi Feinstein's halakhic attitude towards testaments made in accordance with the law of the land, without a *kinyan* by testators in a good state of health (which seems to deviate from the views of many leading halakhists, past and present) will be accepted by his halakhic peers is doubtful, although Rabbi Feinstein himself belongs to the leading halakhists of our time.⁴⁷

BAVA BASRA (32) גמ' קרא קריא (קו:)

The Gemara returns to the subject of a *shechiv mera's* gift:
 - קונין קנין משכיב מרע אפילו בשבת - אמר רבי לוי -
We may perform an act of acquisition^[28] with a *shechiv mera* even on the Sabbath. [אליעזר] -
 - ולא לחוש לדברי רבי (אליעזר) [אליעזר] -
And this is done not out of concern about the opinion of R' Elazar,^[29] that a sickbed gift requires an act of acquisition;^[20]
 - אלא שמא תטרודף דעתו עלי - rather, it is because the Rabbis are concerned that perhaps the mental condition of [the sick person] will deteriorate. Therefore, the Sages permitted the recipients to perform an act of acquisition on the Sabbath.^[22]

פל (33) יבול

Mishnah R' Eliezer says: - If a *shechiv mera* gave his possessions away orally on the Sabbath, his words are upheld, - since he may not write. - But his words are not upheld if he made the gift on a weekday, when he may write a document.^[22]
 R' Yehoshua says: - They said that on the Sabbath a *shechiv mera* can distribute his belongings orally - so he certainly can do this on a weekday.^[23]

פל (35) יבול

א - ר' יהודה הנשיא אמר משום ר' יעקב שאמר משום ר' מאיר Yehudah HaNasi said in the name of R' Yaakov who said in the name of R' Meir: It is obligatory to carry out the words of the deceased. His opinion is that - "take" is not the equivalent of "acquire." Therefore as long as the sender is alive, the money is returned to him. - However, in a case where [the sender] died while the recipient was still alive, we say that it is obligatory to uphold the words of the deceased. Therefore, the recipient acquired a claim to the money upon the sender's death, and even if he subsequently died, the money must be given to his heirs.^[25]

גמ' (34) גמ' ז' ט"ו (י:)

The Gemara returns to the question of whether saying "Take this to so-and-so," is equivalent to saying "Acquire this on behalf of so-and-so":
 - If one hands his agent a *maneh* and says, "Take this *maneh* to so-and-so,"^[21] - and [the agent] went and sought [the intended recipient] but could not find him, for he had died: - תני תרא - One Baraisa taught: [THE MONEY] SHOULD BE RETURNED TO THE SENDER; - ותני אידך - but another Baraisa taught: The money should be given TO THE HEIRS OF THE PERSON TO WHOM IT WAS SENT.

TOSAFOS (36) גמ' ז' ט"ו (י:)

והיא לא משך - סימנה מאי פריך הא ק"ל (לקמן דף טו:) מלוא לקיים דברי המת אם כן לוקי מהיתקין דבריה משום מלוא נקיים דברי המת וי"ל כיון דהמטות פלגי אר"מ וליח להו מלוא לקיים דברי המת א"ג דק"ל כר"מ לא בעי לאוקמי מהני' כחידוה כדאשכחן בפ' כל הגט (לקמן י:) דלא מוקי שמואל מהיתקין כחידוה כר' יוסי דאמר עשו שלישי וכוה כוהה "א"ג דבפ"ק דבבא מלועא (דף י"ג) סבר שמואל כוהה ועוד י"ל דלא מני לאוקמי מהני' משום דמלוא לקיים דברי המת דאם כן מאי איריא לבורין אפי' אין לבורין נמי דסבר הגמרא מלוא לקיים כ' שייך אפילו במלוא דבבבא לא חיישינן למנה קטר מדלא פירש ור"מ ולרב גופיה תיקשי' דלוקמא משום דמלוא לקיים דברי המת אפילו אין לבורין ויש לומר דרב לא סבר לה כרבי מאיר אלא כר' יוסי כדפסיק שמואל בפרק מליאת האשה (כתובות דף ס"ג) נמי כר' יוסי ועוד מפרש ר"ת דלא אמרי' מלוא לקיים דברי המת אלא בדבר שהושלם מתחלה לכך ביד שלישי דומיא דהמשלים מעות לבתו (ס"ג דף ס"ג) ותו שקל לבני (ס"ג) ובמתני' משמע שלא השלם לכך מתחלה מדלא קמינו גמ' מנה זה לפלוגי ולא דמי להולך מנה לפלוגי דלקמן דאמרי' ענה מלוא לקיים דברי המת ור"מ דלא תנא זה דהולך מנה לפלוגי משמע שפיר בלא זה שמוסר לו בלוחה שעה להולך יותר מבחט מנה לפלוגי וכן משמע בפרק מי שמת (ב"ב דף קמ"ג) גבי איסור גיורא דלא הוי מהני ביה טעמא דמלוא לקיים דברי המת דתריסר אלפי וזו שהפקיד לרבא לפי שלא הופקדו מתחלה לתתם לרב מרי ויש לדחוק דשמא לא אמרי' מלוא לקיים דברי המת אלא כשהשלים מתחלה ורבא לא היה חפץ להיות שלישי לכך ועוד אמר ר"ת דבר לא אמרי' מלוא לקיים דברי המת דכל דליתיה בירושה מלוא לקיים דבריו הואיל ולא פסק כיו מאתו הממון דמכתו יורשין אבל גר דליתיה בירושה ופסק כמו ממונו אין מלוא לקיים דבריו וכי' האי גוונא אמרי' תתם דכל דליתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כ"ו

SHUCCHAN ARUCH (37) גמ' ז' ט"ו (י:)

כג ק בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלו' ומת אין נותנים סד אפי' במיפה כחו [י:] ויש מי שאומר דהיינו משום דאמר כתבו ותנו אבל אם אמר תנו ולא אמר כתבו נותני' תה משום [לח] מצוה לקיים דברי המת [י:] וי"א דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דאחפסיה ביד שלישי (ופ"ב ס' ד"ב):

ב"ה אלטאנא בחדש אדר תקצ"ח לפ"ק.

שאלה: בריא שעשה שטר צואה בערכאות וצוה וחתם בעדים שפלוני יקבל זה ופלוני זה ולכל א' מיורשיו ג"כ צוה מה שיקבל מירושתו ומינה אפטרופסים (שקורין קוראטארען) שלאחר מותו ירדו הם לנחלתו ולעזבונו וימסרו לכל א' וא' מה שצוה ליתן לו והיורשים לא ערערו נגד צואתו ואין ידוע אם מפני שמסכימים ומוחלים לכל א' הסך מה שיקבל או אם מפני שמתייאשים שיודעים שהשטר אשר הוקם בערכאות כפי מנהג המדינה אין מועיל ערעור נגדו. והנה האפטרופסים עשו כפי אשר נצטוו. אבל להיראים נולד הספק אם יקבלו מה שהוקצב להם אחר שע"פ דין תורה אין כאן קנין גמור שיקנו וממילא בא הכל לרשות היורשים ואינם יודעים אם ימחלו היורשים והיורשים אין לפנינו לשאול את פיהם ולכן שאלו אם יש חשש עבירה בזה בקבלתם מה שנכתב להם מיד האפטרופסים או לא.

תשובה: על זה השיב אאמ"ו נר"ו בגיטין (דף י"ג ע"א) אמרינן תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומוקים רב בגמ' והוא שצבורין ומונחין בקרן זזית ופריך במאי עסקין אי בבריא כי צבורין מאי הוי (פרש"י) הא יכול לחזור עד שימשוך ויורשו נמי יכול למיהדר אליבא דמאן דלית לי' מצוה לקיים דברי המת) ואלא בש"מ מאי איריא צבורין כי אין צבורין נמי הא דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי. ומוקי ר"ז בבריא ובעינן צבורין דבצבורין קני כל היכי דאיתא ורב פפא מוקי בש"מ ובעינן צבורין דאי לא"ה חיישינן למנה קבור ע"ש. הנה לפי דברי רש"י דהיורש לא יכול לחזור רק אליבי' דמ"ד דלית לי' מצוה לקיים דברי המת א"כ לפי מה דפסק בגמ' בכתובות (ס"ט) כר"מ דמצוה לקיים דה"מ א"כ לדידן אין היורש יכול לחזור. אכן דעת התוס' אינה כן דהקשו שם מאי פריך כי צבורין מאי הוי לימא דטעמא דמתניתן משום מצוה לקיים ד"ה = דברי המת = ותירצו דלא רצה לאוקמי מתניתן כיחידאי אף דפסקין כר"מ. ועוד תירצו דאי משום מצוה לקיים ד"ה אפילו אין צבורין נמי. אכן ע"ז הקשו מנ"ל לרב דאיירי בצבורין דלמא אפי' באין צבורין וטעמא דמתני' משום מצוה לקיים ד"ה. ותירצו דרב פסק כר"י דלא ס"ל מצוה לקיים ד"ה. והנה כל מה שכתבו התוס' בזה הוא אליבא שיטת רש"י דתלי דין זה במצוה לקיים ד"ה או לא. אבל בשם ר"ת תירצו דלא שייך מצוה לקיים ד"ה אלא בהושלש מתחלה לכך. כמו המשליש מעות לבתו (בכתובות שם /ס"ט/) וכמו בתנו שקל לבני ומתניתן משמע דלא איירי בהושלש מתחילה לכך מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני. וכן כתבו גם התוס' ב"ב (דף קמ"ט /ע"א, ד"ה דקא מגמרי/) בשם הר"י אכן הקשו על זה מהא דאמרינן (בגיטין דף מ') האומר פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח עשו לה קורת רוח כופין את היורשים ועושין אותה ב"ח = בת חורין = משום מצוה לקיים ד"ה. והתם לא הושלש ביד שלישי מיד. וכתבו דצריך לומר דגבי שיחרור יש לנו לומר יותר מצוה לקיים ד"ה מבשאר דברים. ועוד תירצו בשם ר"ת דלכך לא מוקי הך דתנו מנה לפלוני משום מצוה לקיים ד"ה דלא אמרינן כן אלא היכי שאמר שדוקא לאחר מיתה יתן אבל היכי שאפשר ליתנו מחיים ג"כ לא. ובשם ריב"ם חלקו עוד שם /ב"ב קמ"ט ע"א, בתוס' ד"ה דקא מגמרי/ דלא אמרינן מצוה לקיים ד"ה אלא היכי שאמר בפ"י תנו או תנתן אבל היכי שאמר זה לפלוני או פלוני יקבל זה לא. וכשיטה זו כ' גם הרמב"ן בחמשה שיטות בגיטין וכתב שהוא עיקר שיש חילוק בין אמר תנו ובין אמר פלוני יטול או יקנה או יחזיק או יזכה. והנה הראשונים הוצרכו לכל החילוקים הללו מפני הסתירות שבגמ' שבארבע מקומות מצינו מצוה לקיים ד"ה דהיינו בהולך מנה לפלוני ובמשליש מעות לבתו ובתנו שקל לבני ובפלונית שפחתי עשו לה קורת רוח ובג' מקומות משמע דלא אמרינן כן מדמתנת ש"מ בעי קנין וממה דבעי רב צבורין וממה דרבא באיסור גיורא והטור והש"ע ח"מ (סי' רנ"ב) פסקו כשיטת ר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים ד"ה אלא בהושלש מתחילה לכך שכשיטה זו כתבו הרא"ש והרשב"א והריטב"א. ובאמת מזה אין ראי' שהביאו גם שאר השיטות. ובשו"ת מהר"י בן לב (ח"ב סי' ל"ט וחלק ג' סימן מ"ג) הביא שג' שיטות בדבר: שיטת ר"ת דבעינן שיהא מושלש ואפילו שלא לשם כך, ושיטת הרא"ש וכמו שכל התוס' בעצמם בגיטין בשם ר"ת דבעינן שיהי' מושלש לשם כך, ושיטת הרמב"ן דלא בעינן מושלש רק שיצוה ליורשים

או לשליח שיתן אבל באומר יזכה או יקנה או הנני נותן דמוסר דבריו בפני עדים בלבד ולא עשה שליח לא, ולא ידעתי למה לא העתיק גם שיטת ר"ת האחרת שהביאו התוס' בב"ב דהיכי שצוה ליתן לאחר מיתה בכל ענין אמרינן מצוה לקיים ד"ה, רק דהיכי שאפשר ליתן מחיים שלא פירש לאחר מיתה לא אמרינן כן. והנה משיטת רש"י אין הכרע אכן מכל"מ מדהוצרך לפרש דרב ס"ל דאין מצוה לקיים ד"ה ולא חילק כחילוק ר"ת או כחילוק הרמב"ן משמע דלא ס"ל אלא דלמ"ד מצוה לקיים ד"ה בכל ענין אמרינן כן. ומהא דאיסור גיורא לא קשה דאפשר דמתרץ כחד תירוץ התוס' דבגר כיון דליתא בירושה לא אמרינן מלד"ה = מצוה לקיים דברי המת =. ומהא דש"מ במקצת בעי קנין ג"כ אין קשה דאפשר דמתרץ כחד תירוץ התוס' בכתובות (דף ס"א) דיש נפקותא במת מקבל בחיי נותן וכן הוא שיטת התוס' בגיטין ובב"ב.

והיוצא מזה לדינא דתלי הנידון דשאלה בהנך שיטות דלשיטת ר"ת הראשונה דבעינן מושלש לא אמרינן בזה מצוה לקיים ד"ה אבל לשיטת ר"ת השנייה אמרינן בזה מצוה לקיים ד"ה כיון שצוה בפ"י ליתן לאחר מיתה. וכן לשיטת הריב"ם והרמב"ן אמרינן מלד"ה כיון דמינה אפטרופסים ושלוחים לקיים צואתו. וכפי הנראה גם לשיטת רש"י אמרינן הכא מלד"ה כיון דפסקינן כהך מ"ד וה"ל לפ"ז שיטת ר"ת הראשונה דעת יחידי ואף שהיכי שמוחזקים היורשים פ' הטור וש"ע כשיטת ר"ת מ"מ הכא שהירושה מוחזקת ביד האפטרופסים אפילו היו היורשים מערערים מספק אין מוציאים מידם ומיד הזוכים שהרי יכולים לומר קים לי כהנך שיטות שחולקים על ר"ת וכש"כ שהם רבים ועיין בכה"ג ח"מ (סימן כ"ה) שאפי' לצאת יד"ש א"צ להחזיר היכי שטען קים לי יע"ש שהאריך בהתנאים שבעילן/שבעינן/ לומר קים לי ואין א' שמתנגד מלומר כאן קים לי. וכן נראה משו"ת מהר"י בן לב הנ"ל שהוא ג"כ לא כ' לחוש לדעת ר"ת דבעינן מושלש אלא היכי דהיורשים מוחזקים אינו יכול להוציא מידם ע"פ השיטות שחולקים על ר"ת ע"ש. וא"כ ממילא משמע היכי שאינם מוחזקים לא אמרינן שאין כאן מצוה לקד"ה = לקיים דברי המת = היכי שאינו מושלש וכל זה אפילו היורשים מערערים נגד צוואת המת. ולפ"ז כש"כ בנידון דלפנינו שלא ערערו אמרינן מסתמא דניחא להם לקיים דברי המת וידעי וקא מחלי אפילו הוי התפיסה שלא כדין כש"כ כאן שע"פ רוב הפוסקים הי' אפשר לכוף להיורשים לקיים הצוואה ולכן לענ"ד אפילו לצאת ידי שמים אין כאן בית מיחוש ומותר לקבל המתנות שנתנו מהמת ושהם משעת מיתה ואילך ביד האפטרופסים ולא החזיקו היורשים בהם.

ואגב ראיתי להזכיר מה שאמרתי על הרשב"ם ב"ב (דף קע"ה ע"א) שכתב אמה דפריך ארב ושמואל אמר תנו נותנים הא מלוה על פה הוי דדלמא הוי טעמא דידהו משום מצוה לקיים ד"ה. ותירץ דא"כ לא הי' ליתן ע"פ דברי אביהם אלא אחר מותו והרשב"א בגיטין (דף י"ג) הקשה ג"כ קושיא זו ותירץ ע"פ שיטת ר"ת דלא אמרינן כן רק היכי שמושלש ושכן כ' גם הראב"ד. וכל שם דלהרמב"ן דלא ס"ל כר"ת הקושיא זו צ"ע. ולענ"ד תמוה דהאיך אפשר לומר דטעמא דרב ושמואל משום מצוה לקיים ד"ה הרי שמואל בפ"י ס"ל בכתובות (דף ס') דהלכה כר' יוסי דלא אמרינן מצוה לקיים ד"ה וכמו שהביאו גם התוס' בגיטין (דף י"ג) ולפי מה שרצו לבאר שם שיטת רש"י אפילו רב ס"ל כן אבל מכל"מ שמואל בפ"י ס"ל כן וא"כ הרי פריך הש"ס שפיר דאיך אפשר דהטעם משום מצוה לקיים ד"ה הרי עדיין יקשה לשמואל וצ"ע. כנלענ"ד, הקטן יעקב.

הנה (א) ודוקא לנבות אינם נבזים רק ממקרקעי ד' אבל נשעמין הנכסים לידע
 העיסור שניין אף מטלטלין ומנזינין לה העיסור ממקרקעי (ב) ודוקא שנותנים
 לה עיסור נכסים אבל כשנכלל לאמוד דעת האב נותנים לה לפי דעתו כפי מה
 שחסר נותן לה הן מטלטלי הן מקרקעי כד נותנים לה (הכל בעור) (ג) (ד) ו"ה
 דאף כשעמין אין עמין אלא בקרקע (כ"כ הב"י בשם המ"מ לדעת הרמב"ם)
 * (יא) (יד) ולא היו כאלו (ז) בעלי מונות והבנים אומרים (י) לסלק
 אותן בקרקעות והננות אומרות לסלק אותן ממטלטלין כדי שישאלרו הקרקעות ליתומים
 ויעלו מהן עיסור נכסים הדין עס הבנים (מדרכי פ' מילתא האשה בשם תשובת
 מוהר"ם) (יג) ו"ל דה"ה לענין (ה) שטר (ו) חזי חלק זכר הנוסג ציינו
 * שאין הננות נוטלות (ו) חלק בקרקעות אם היו כאלו בעלי מונות הרשות
 ציד הבנים לסלק אותן ממטלטלין (ז) כדי יא) שישאלרו להם הקרקעות ולא יא
 לנבות חלק בהם כשנאומדים דעת האב (ט) ו"ה דוקא למטוטי לעיסור נכסים
 אבל לא להרפות עליהם (טור בשם הרמ"ש) (ב) ו"ה דאפילו להספיק עליהם
 (טור בשם הגאונים) ואפילו אין כאלו אלא מה שנתן לנבות הרמ"ש (יד) (י) ונתנים
 הכל (יג) לענייה (טור בשם הרמ"ש) וראוי לאומדו (טז) (י) כפי המנוון שהניח
 בשעת יב) מוחו (מהר"ק שורש ט"ח וכן י"ל) :

בזמן הזה הנכון והישר להשאיר חלק הגון גם לבנותיה
 ואין בזה משום מעביר אחסנתיה, אבל כודאי יקפיד שחלק
 הגון ישאר גם לבנים - מפי השמועה.
 שאלה: א' מת והניח בן א' ושני בנות, וכתב בצוואה
 שיתחלק הכל בשווה. איך יתנהג הבן?
 תשובה: נראה שמצד הדין אין בצוואה הכח
 לבטל דין ירושה, וגם אין כאן משום מצוה לשמוע דברי
 המת שהרי הכסף שייך לירוש, וגם כיבוד אב אין כאן
 שהרי כיבוד אב הוא רק משל אב, אבל עכ"פ יש בזה
 משום הידור במצות כיבוד אב ואם, וע"פ דין יכול לעשות
 מה שירצה, ורק משום הידור הנ"ל יעשה כפי הצוואה.
 [ומהחלק שנתן לבנות אינו צריך להפריש מעשר, שהרי
 הוא מחלק להם את כספו] - מפי השמועה.

שולחן ערוך חושן משפט סימן רפא סעיף ז (41) RAMA

אין כל הדברים הללו אמורים אלא כשאמר לשון ירושה; ה (ה) [ו] אבל אם אמר [ז] לשון מתנה, דבריו
 קיימים. לפיכך המחלק נכסיו על פיו כ[כשהוא שכיב מרע, כא] ו [ח] וריבה לאחד ומיעט לאחד, והשוה
 להם הבכור או שנתן למי שאינו ראוי ליורשו, דבריו קיימים. ואם אמר משום ירושה, לא אמר כלום.
 כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה, כב[אע"פ שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף,
 דבריו קיימים. כיצד, תנתן שדה פלונית לפלוני בני וירשנה, או שאמר: יירשנה ותנתן לו וירשנה, או:
 יירשנה ותנתן לו, הואיל ויש שם לשון מתנה, אף על פי שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף, דבריו
 קיימים. וכן אם היו שלש שדות לשלשה יורשים, ואמר: יירש פלוני שדה פלונית ותנתן לפלוני שדה
 פלונית וירש פלוני שדה פלונית, קנו אף על פי שזה שאמר ליה בלשון ירושה אינו זה שאמר ליה בלשון
 מתנה, והוא שלא ישהה בין אמירה לאמירה כג[כדי דבור; אבל אם שהה, צריך שיהיה לשון המתנה
 מעורב בשלשתן] (הגה: כד[במה דברים אמורים, בשלש שדות לשלשה בני אדם. אבל אם נתן לאדם אחד, או שדה אחת לשלשה
 בני אדם, אפילו לאחר כדי דיבור מהני (טור). כה] ו"ה דדוקא שאמר: ותנתן, בוי"ו. אבל אם אמר: תנתן. בלא ו', לא מהני לשון ירושה
 שלפניו (נ"י בשם רשב"א). כו[הכותב לבתו שתקח לאחר מותו כחצי חלק זכר, דינו כירושא בעלמא ובעל חוב וכתובה קודמין למתנה זו
 וכן עשור נכסי הבת; כז] וכל ימי חיי הנותן יכול למכור הנכסים, אף על פי שכתב לה: מהיום ולאחר מיתה. כח[ואין הבת נוטלת אלא
 בנכסים שהיו לו בשעת נתינה, אבל לא אח"כ. דאין אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם (מדרכי פ' יש נוחלין). מיהו נ"ל דמה שנהגין
 עכשיו לכתוב שטר חוב לבתו ולהתנות שאם יתן לבתו חלק חצי זכר יפסוד מן החוב, צריך ליתן לה בכל אשר לו. דעיקר הוא החוב. ולכן
 צריך לקיים תנאו או ישלמו החוב, וכן המנהג. כתב לבתו שטר חצי זכר. (ו) וכתב לה: [ט] כט[ויוצאי חלציה. בנותיה ובניה נוטלין בשוה.
 הואיל ולא כתב: יורשים יוצאי חלציה (פסקי מהרא"י)]. התנה שלא יהא חלק לבתו בספרים. (ז) והלוא על הספרים ל [ז] אין אין בעל חוב
 קונה משכון, ולכן יש לבת חלק בהן. לא] אבל אם הוחלטו הספרים בידו, אין לבת חלק בהן (מהר"ו סי' ק"ט) [

RAMA (42) כ"ח (א) ק"ט (ד)

עוד יש לשנות מה שכתוב בשטר "חוץ מקרקעות וספרים" שבזמנינו עיקר הרכוש שמשאירים
 רוב בני אדם הם הדירה, ואם השטח"ז לא כולל קרקעות כמעט שלא נשאר ענין בשטר הזה, והנה
 הטעם שכתבו כן כתב הנ"ש סימן כא ס"ו שיש עגמת נפש שיאבדו מתוך משפחתו אבל מטלטלים
 שניידו לא קפדי אינשי אם תסוב לנחלה לבית אב אחר, ונראה שטעם זה היה שייך בזמנם שברצון
 האב לא היה נותן אלא שהיה מוכרח מחמת חתנו ליתן לבתו כעין ירושה ולכן היה שייך עגמת
 נפש על קרקעות וספרים משא"כ בזמנינו שרוב בני אדם ברצונם שהבת תירש ונשתכח מרובם כלל
 הדין תורה בזה לא שייך עגמת נפש, לכן נראה לענ"ד שקרקעות יש להשמיט ולהשאיר רק ספרים,
 וביותר שנראה שלא היה זה מנהג קבוע לשייר ספרים וקרקעות וכמו שנראה מלשון הרמ"א סי'
 רפא, ס"ז "התנה שלא יהא חלק לבתו בספרים וקרקעות וכו'... ועיין שם בפתחי תשובה ס"ק
 שמדייק כן, גם יש לומר שרק בתים שנשארים בניו לגור בזה שייך קפידא ועגמת נפש אבל בזמנינו
 רגילים למכור בית שירשו וכל אחד יש לו בית משלו אין מקום לשייר קרקעות, ואפשר ללמוד כן
 מהפ"ת שם סק"ג מה שהביא מהחת"ס אעה"ס ח"ב סימן קס"ח.

My Burial Wishes

This letter concern matters of extreme importance to me. I trust that you will honor my last and most fervently held wishes and desires.

I strongly desire to leave this world fully in accordance with the practices of our eternal people. In the haste and grief that accompanies the passing of a loved one, often irreparable harm is done to the soul and body of the deceased. Therefore, I plead of you to treat my last rites with compassion in accordance with my sincere wishes.

These are my desires:

- Kosher plain wood casket.
- No autopsy, no cremation, no embalming.
- To be buried underground, not in a mausoleum.
- No viewing of my remains after death.
- The Tahara (purification) and Tachrichim (shrouds) to be taken care of by the Boca Raton Synagogue Chevra Kadisha. Please call them immediately upon learning of my demise at 561-394-5732.
- Shmira (watchman) to be provided for at the Funeral Parlor.
- To my immediate family members, please observe the customary Jewish mourning practices (Kriah, Shiva, Kaddish, and so forth). If you have any questions, please contact the Jewish Sacred Society.

For adherence to my wishes, may the Creator grant you health and happiness, and the satisfaction of knowing that you have complied fully with my instructions.

Signed _____

Address _____

Phone number _____

Date _____

If you have any questions or are in need of guidance, please contact Rabbi Efrem Goldberg of Boca Raton Synagogue at 561-394-0394 or reg@brsonline.org

**Language to Add to Secular Will
Conformity with Jewish Law**

It is my intent that all transfers of property made under this will shall be in conformity with Orthodox Jewish Law (halacha). Therefore, for the sole purpose of meeting this objective, I provide as follows:

1. I hereby devise and bequeath the sum of One Thousand Dollars (\$1,000.00) to my heirs, as defined in accordance with halacha, to be divided among them in strict accordance with halacha.
2. Each and every distribution or other transfer of any property under this Will, except for the bequest set forth in Subsection 1., above, shall be deemed to be made by way of gift, effective the instant prior to my death. Each such transfer by gift shall be deemed to have been completed through a proper kinyan, as appropriate for each type of property, and as defined by halacha.

Signed this _____, 20____ at _____

_____

Halakhic Will

Introduction

Jewish religious law does not recognize the validity of a will. Except for unusual circumstances, one cannot arrange for his estate to be divided in a manner different from Torah law. However, by creating a conditional obligation, one can achieve the same net result as that of a will and other government laws, in a way which conforms to Torah law.

A person who writes a will should obligate himself to pay a sum of money greater than his total assets. It is stipulated that the obligation is retractable, and is not payable until one moment before death. Therefore, the obligation has absolutely no effect during one's lifetime.

If one wills his entire estate to one person, e.g. his wife, he should obligate himself to pay her a sum of money greater than his total assets. In such a case, paragraph two in the obligation form below should be omitted.

If the will includes many persons, the obligation is made to the prime beneficiary, or several beneficiaries. In this case it is further stipulated that if the Torah heir(s) carry out the terms of the will and other government laws, then the obligation is null and void.

The obligation becomes effective when the form below is executed and delivered to the beneficiary or any other party (e.g. a rabbi or a Jewish attorney) who receives it on the beneficiary's behalf, even without the beneficiary's knowledge.

The Obligation

I, the undersigned, hereby obligate myself to _____ the sum of _____ effective immediately, but not payable until one minute before my death, on the condition that I do not retract this obligation at any time prior to my death. All the property which is mine at the time, both real and personal, should serve as security for the payment of said obligation.

I hereby stipulate that my heirs, as defined by the Torah, shall be given the option of paying the above obligation, or, in lieu thereof, of carrying out the terms as specified in my last Will and Testament and, in addition, carrying out all transfers of property upon my death which are considered "non-testamentary transfers" in accordance with the laws of the State of _____. If my Torah heirs abide by the terms of my will and aforementioned state laws, then the above obligation is null and void.

The above obligation is undertaken by a *kinyan sudar* in a *beis din chashuv* (a proper means of transaction in an important Jewish court). The above condition(s) is(are) made in accordance with the laws of the Torah, as derived from Numbers Chapter 32.

Signed this _____, 20____ at _____

_____

BAVA BAZRA (43) משנה (גדלן גרמא חיה')

Mishnah This Mishnah considers the appropriateness of disinheriting one's children: and leaves והניח את בניו – what he has done is done, i.e. the gift is valid, מה שעשה עשוי – but the Sages are not pleased with him. – If his children were not conducting themselves properly, Rabban Shimon ben Gamliel says: אם לא היו בניו נוהגין בשיורה – he is remembered for the good, i.e. it was right for him to disinherit them.

דבול (44) מ' ג' (ק' 2)

RASHBAM (45) רש"י (פ' 2)

מתני' מה שעשה עשוי. מילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה דאכור לעשות כן: און רוח חכמים נוחה הימנו. און לחכמים נחת רוח זממשו חלא חרון אף גורם להן שזעסון עליו דקא עקר נחלה דאורייתא: רש"י. בגמרא מפרש לה אי לפרושי אחא אי לפלוגי:

The Gemara asks whether the original inquiry was ever resolved:

What was said about it? – מאי הוי עלה

The Gemara provides the definitive proof:

– Come, learn a proof: – Sharp one! – Do not be present where an inheritance is transferred from its rightful recipient, even if it is shifted from a bad son to a good son, and certainly if it is shifted from a son to a daughter.

SHULCHAN ARUCH (46) הלכות ארונן (חוק' כ"ד)

רפב שלא להעביר נחלה ממי שראוי לירש ובו סעיף א':

א (א) א כל הנותן נכסיו לאחרים והניח היורשים א [א] אע"פ שאין היורשים נוהגים [ב] בו כשיורה ב אין רוח חכמים [א] נוחה הימנו ג וזכו*האחרים בכל מה שנתן להם ג ומדת חסידות שלא להעיד בצוואה ב [א] שמעבירין בה הירושה מהיורש אפי' מבין שאינו נוהג כשיורה לאחיו חכם ונוהג כשיורה: סנה [ג] מי שלח לעשות נכסיו הטוב שאכסר לעשות ד יתכור ליוטרו ד כי אין טוב [ב] מזה (מירכי פרק מי שמת):

לברא טבא בב"ב דף קל"ג ע"ב ואיפסק כן ברמב"ם פ"ו מנחלות הי"א ובש"ע חו"מ סימן רפ"ב, אבל איתא בקצוה"ח סק"ב מהתשב"ץ דבטופסי שטרות ראשונים יש שיר ד' וזוי וכתב גאון דמשום כדי שתהא רוח חכמים נוחה הימנו, ועיין בחת"ס חו"מ סימן קנ"א שהביא מתשב"ץ ח"ג סס"י קמ"ז שמה שהניח להיורש רביע זהוב אינו כלום לעשות שיהיה רוח חכמים נוחה הימנו אבל ד' וזוי הוא שיר שכתב הגאון שעושה שיהיה רוח חכמים נוחה. ואף שהקשה עליו מכתובות דף נ"ג ע"א דמשמע דאפילו מקצת נכסיו אין להפקיע מבניו מ"מ מסיק דדעת הגאונים רחבה מדעתנו, ורק בשיטת בעה"ע באות מ' מתנת שכיב מרע (נ"ט ע"ב) כתב שסובר שאיכא שני דינים האיסור דוחה עונותם על עצמותם דאר"א בר ממל בירושלמי שהביא-הרי"ף ב"ב שם (דף ס"א ע"א מדפי הרי"ף) שהוא איסור חמור הוא דוקא בבניו ולא השאיר להם כלום אבל האיסור הקטן דאין רוח חכמים נוחה הימנו הוא אף במקצת ואף בשאר יורשים, אבל עכ"פ שיטת התשב"ץ בשם הגאון שבהשאיר להם ד' וזוי שהיה דבר חשוב בומנם כבר גם רוח חכמים נוחה הימנו התשב"ץ סובר כן גם בדעת בעה"ע לכן העושה כהתשב"ץ בשם גאון וכן הסכים הקצה"ח לדינא אין לומר עליו דלאו שפיר עבד.

ועיין בפ"ת סק"א שמתרץ הקושיא מכתובות דרק ליתן לבתו ולאחרים שאינו ענין מצוה יש קפידיא אפילו כשהשאיר להם אבל במקדיש ונותן לצדקה ליכא הקפידיא דרוח חכמים בהשאיר להם והביא ממר עוקבא שבזבו פלגא דממוניה לצדקה ומשמע שסובר דה"ה יותר מפלגא אם אך השאיר דבר חשוב גם לבניו דהא קאי על הא דהתשב"ץ עיי"ש, והוא תירוץ נכון.

MOSE FEINSTEIN (47) משה פיינשטיין חו"מ (ג' 7)

סימן ג

בענין נתינה לצדקה בצוואה אם יש בזה משום אעבורי אחסנתא

כסלו תשכ"ו למע"כ ידידי הרה"ג שליט"א.

גשאלתי בדבר אחד שיש לו שלשה בנים שנים מהן אינם שומרי תורה והם גם מחללי יבבת כפרהסיא ואין מהנכין את בניהם ובנותיהם לתורה ולמצות ובת של אחד ניסת לנכרי וקול יצא שגם נשתפחה וקבלה דהם וחלק קודם מותו רוב נכסיו לצדקה ומינה את הבן השומר תורה שיהיה המשגיח על קיום הצוואה והלק לכל אחד מבניו אלף דאלאר וגם להנכדים חלק איזה סך בתנאי כשישאו ויגשאו ליהודים וגם כל הבנים הם עשירים בעצמן בעושר גדול שאין צורך להם למעות הירושה אם שפיר עבד.

א. אם מותר לעבורי אחסנתא כשמשאיר לבניו דבר מועט

ותנה אף שלדינא איפסק כשמואל דאמר לר' יהודה שיננא לא תיהוי בי עבורי אחסנתא ואפילו מברא ביטא

ולע"ד פשוט שבנותן לצדקה ודאי לא שייך לאסור דכי עדיפי בניו מהוא עצמו שבעצם הא רשאי מן הדין ליתן אף רוב מעותיו לצדקה אלא שישיר לעצמו מקצת שליתן כל מעותיו אסור מילפותא מחרמים כדאיתא בערכין דף כ"ח ע"א עיי"ש, ורק מתקנת אושא היא שאל יבזבו יותר מחומש כדא"ר אילעא בכתובות דף ג' ע"א ותקנה זו הא הוא רק מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאח"מ לית לן בה כדמתרץ בגמ' כתובות דף ס"ו ע"ב וא"כ לא שייך כלל לאסור מליתן לצדקה אף ברוב מעותיו אם משאיר מקצת, וכמפורש ברמ"א יו"ד סימן רמ"ט סעי' א' שכתב אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה ואפשר שכוונתו גם כולו, אך אולי אף שסתם אין כוונתו להתיר גם כולו דכיון דילפינן מחרמים שפשוט שאף בשעת מיתתו אינו רשאי להתרים כל נכסיו, ומה שסתם הוא משום שלא מצוי

שיתן כולו לצדקה, ולכן דייק וכתב יכול ליתן צדקה כל מה שירצה ולא כתב כל מה שיש לו משום דכולו אסור. והוא טעם מה שנוהגין מי שאין להם בנים לעשות קרן קיימת ודברים טובים מנכסיהם שהוקשה להחתי"ס והוצרך לומר מטעם דכיון דאין לו בן שא"ר יוחנן משום רשב"י בב"ב דף קט"ו ע"א כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה וצריך להציל עצמו מגיתנם ובצדקה הוא הצלה והוא קודם לעצמו מיורשיו עיי"ש, דאין צורך לזה דאף ביש לו בנים ומעלי נמי רשאי להניח לצדקה אם מניח להם דבר חשוב. ולכאורה קשה זה על החת"ס מה הוקשה לו כלל, ואולי מתמת שמי שאין לו בנים נוהגין לעשות מכל הנכסים קרן קיימת ודברים טובים שזה טובר שאסור וכדכתבתי לעיל שלכן הוקשה לו והוצרך לטעמו.

ואולי היכא שכונת המוריש המצוה הוא להעביר נחלה כהא דעובדא דיוסף בן יועזר שאקדיש העיליתא דדינרי דהיה לו משום שבנו לא היה נוהג כשורה בב"ב דף קל"ג ע"ב אסור אף שנתן להקדיש דכיון שיש איסור להעביר נחלה ורק מחמת שמצות צדקה עדיפא הוא דוקא כשעושה לכוונת מצוה צדקה אבל כשעושה אדרבה לכוונת העברת הנחלה שהוא לכוונת האיסור לא הותר לו אף שנתן להקדיש. וכן הוא אולי גם בנותן לצדקה אף שצדקה מסתבר שעדיפא מהקדש דהא אין שום חוב על האדם להקדיש איזה דבר אף שנקרא מקדיש ומעריך מצוה גמורה בביצה דף ל"ו ע"ב ברש"י, וצדקה הא הוא חוב על האדם ליתן צדקה, מ"מ מכיון שכוונתו הוא לא להמצוה אלא להאיסור דהעברת נחלה יש טעם גדול שאסור אבל היכא דהכוונה הוא למצות הצדקה פשוט שמותר כשמניח להיורשים דבר חשוב כד' זוהי דבתשב"ק.

והנה לטעם החת"ס שכיון שזכות מצות הצדקה תצילה מעברת הקב"ה למי שאין לו בן הוי הוא קודם לעצמו מיורשיו, הרי גם כשיש לו בנים יש לו לחוש לעונשי שמים אחר מיתתו על איזה חטאים כי הרי אין גדול מרבן יוחנן בן זכאי מימיו עד ימות המשיח וגם הוא היה ירא מעונשי שמים דגיהנם כדאיתא בברכות דף כ"ח ע"ב ונמצא שכל אדם צריך לזכות הצדקה להצילו מגיהנם שהוא קודם לעצמו אף מבניו, ולכן החלוק של החת"ס צ"ע"ג ויש לסמוך לדינא שאף מי שיש לו בנים יכול לחלק נכסיו לצדקה ומצוה קא עביד אך שיניח דבר חשוב לבניו וליורשיו כהא דד' זווים בזמן הגאון כדכתבתי לעיל. ואף בלא יראת גיהנם אם רוצה להוסיף זכיות נמי הוא טובה גדולה לעצמו שקדים לבניו וליורשיו לסברא זו דהחת"ס.

ולכן כיון שהשאייר לכל בן אלה דאלאר הוא ודאי דבר חשוב אף בזמננו יותר מד' זווים שבזמן הגאון

היה רשאי ליתן השאר אף שהוא סך היותר גדול אף אם היו בניו מעלי, ורוח חכמים נוהג מזה.

ג. הדין בעבורי אהסנתא מבנים מזמרים לחלל שכת והנה בבנין דלא מעלי פשוט שהוא רק בברא בישא בעלמא דאינו זחיר כל כך במצות אבל הוא מאמין בה' ובתורתו ומחנך את בניו ללכת בתורת ה' ולשמר מצותיו שבוה יש ודאי ספק דיפקו מיניה זרעא מעליא, ואף אם הוא חוטא היותר גדול בין אדם לחברו כמסור נמי כיון דהוא נוהג בדברים שבין אדם למקום מחנך את בניו לתורה ומצות לכן יש ספק לזרעא מעליא כדאיתא בסוף ב"ק קי"ט ע"א, אבל המומרים לחלל שבתות בפרהסיא ועוברים על איסורי התורה ואין מהנכים את בניהם לתורה ומצות אין להסתפק בורעא מעליא ואף שאירע לפעמים שגם ממומרים לשבת ולכל התורה נפיק בן שומר תורה ודאי הוא רק מעוט שלא מצוי ואין לחוש לזה שלכן דאי רשאי לא רק ליתן לצדקה אלא אף ליתן לאחרים רשאי ורוח חכמים נוהג מזה וגם זכור לטוב שבוה לא יפלו על רשב"ג. וגם יותר מזה אף במסור שיש ספק דליפקו מיניה זרעא מעליא שמטעם זה אסור לאבד ממונו ביד מסתבר שהוא רק שלא לאבד מה שיש לו כבר אבל רשאי להעביר נחלה ממנו, דהא גדולה מזה איתא בש"ך סימן שפ"ח ס"ק ס"ב כתב מהטור בשם בעל העיטור דע"י גרמא או גרמי מותר לאבדו וכן הוא בישי"ש פ"ב דב"ק סימן ג' וכ"ש העברת נחלה דאינו מוסיף כלל ממה שהיה לו אלא שמועט שלא יתוסיף לו שרשאי, ולהי"א שהביא הרמ"א שמותר ליטול ממונו לעצמו ורק לאבד אסור כ"ש שליכא איסור להאב ליתן לאחרים וכ"ש לצדקה, וכ"ש במומר לשבתות ולאיסורי התורה שאין לחוש לזרעא מעליא לפי רובא דרובא שמותר. ועיי' בחת"ס חו"מ סימן קנ"ג שג"כ מפרש ברא בישא שאינו מומר אלא בישא בעלמא שהוא שאינו זחיר כל כך במצות או שאינו נוהג כבוד באביו כפי' הסמ"ע, משמע דמומר מותר להעביר נחלה ממנו, ומש"כ שם במסור שאמרינן דאסור לאבד ממונו משום חשש זרעא מעליא כ"ש ברא בישא, הוא רק לענין חשש זרעא מעליא אבל לענין העברת נחלה פשוט שמותר להעביר נחלה ממסור כדלעיל אף שלשונו משמע דאסור ולא דק בלשונו וצ"ע. אבל בן מומר לחלל שבתות ואיסורי התורה שאינו מחנך את בניו לכו"ע מותר להעביר נחלה ממנו. ונמצא שיפה עשה האב בצואתו מטעמים הברורים שכתבתי.

והנני ידיו,

משה פיינשטיין

נשאלתי באדם שיש לו שני בנים, האחד חכם שתורתו אומנותו, ובתורתו יהגה יומם ולילה, והאחר מחלל שבת בפרהסיא ובזדה דבר ה', האם רשאי האב לכתוב צוואה שבנו החכם יירש כל נכסיו, או שמא יש בזה איסור משום אעבורי אחסנתא.

ד) וכן בקדש חזיתיה להגר"מ פיינשטיין בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב (סי' נ אות ג) שכתב, דמה שאסרו עבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא, זהו רק בברא בישא בעלמא, שאינו זהיר במצות, אבל הוא מאמין בהשי"ת ובתורתו, ומחנך את בניו ללכת בתורת ה' ובמצותיו, שבזה יש לקוות שיצא ממנו זרעא מעליא, אבל אם הוא מחלל שבת בפרהסיא, ועובר על איסורי תורה, ואינו מחנך את בניו לתורה ולמצות, אין להסתפק שמא יצא ממנו זרעא מעליא, כי מעשה אבות יעשו בנים, ואע"פ שלפעמים יוצא בן שומר תורה ומצות גם מאלה המחללים שבת בפרהסיא ועוברי עבירות, מ"מ הוא רק מיעוט קטן שאינו מצוי כל כך, ולא על אלו חששו חכמים דילמא נפיק מניה זרעא מעליא, היילך בודאי שרשאי האב ליתן נכסיו לאחרים או לצדקה, ורוח חכמים נוחה הימנו, ואפי' רבנן יודו לרשב"ג בזה שהוא זכור לטוב. וכן משמע בשו"ת חתם סופר (חו"מ סי' קנג) שג"כ מבאר פירוש ברא בישא שאינו זהיר במצות, או שאינו נוהג כבוד באביו, וכמ"ש הסמ"ע, אבל מומר לחלל שבת בפרהסיא מותר להעביר ממנו הנחלה, שכל שהוא מחלל שבתות ה' ועובר על איסורי תורה, ואינו מחנך את בניו לתורה ולמצות, פשוט דלכ"ע אין בו איסור משום אעבורי אחסנתא. ולכן יפה עשה האב בצוואתו שהעביר רוב נכסיו לצדקה מהטעמים הברורים הנ"ל, והשאייר אלף דולר בלבד לכל אחד מבניו הללו. עכת"ד. ודבריו נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת. וק"ק שלא הוכיח כדבריו מד' הרמב"ם והש"ע בדין השבת אבידה למחלל שבת בפרהסיא, שאסור להחזיר לו אבידתו, ולא חיישין דילמא נפיק מניה זרעא מעליא. והן אמת שראיתי בשו"ת אהל משה צווייג ח"ג (סי' כא אות ג), שהביא ג"כ את דברי המהר"ם שיק הנ"ל, וע"פ דבריו כתב לפרש דברי הירוש' (פרק יש נוחלין ה"ו) בעובדא דהתם, אך שוב חזר לדון, שנוסף לטעמו של מר שמואל דילמא נפיק מניה זרעא מעליא, יש בזה איסור משום עקירת נחלה דאורייתא, שהרי אפילו מומר ומחלל שבת יורש את אביו מן התורה, וכמ"ש בקידושין (יח א) ודילמא ישראל מומר שאני. וכן פסק הרמב"ם (פ"ו מהל' נחלות הי"ב). והטוש"ע חו"מ (סי' רפג ס"ב). וזהו כמ"ש בסנהדרין (מד א) ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, וא"כ אין להפקיע הירושה ממחלל שבת, ובפרט במומר שבזה"ל שיש לדונו במתינות, וכבר ידוע מ"ש החזון איש יו"ד (סוף סי' ב) וכו'. עכת"ד. ולפע"ד אין דבריו מחזוריים, שהרי כל האיסור דאעבורי אחסנתא הוא משום עקירת הנחלה דאורייתא, ואם אין כאן משום אעבורי אחסנתא אין כאן שום איסור כלל. ואפילו לדבריו יש עצה שישאיר ליורש הזה מנכסיו שיעור ארבעה זוזי או יותר, וכמ"ש בעל העיטור בשם גאון שאם משייר ארבעה זוזי ליורש שפיר דמי. וכ"כ הרשב"ץ בתשובה ח"ג (ס"ס קמז). וכן הובא להלכה בקצות החושן (סי' רפב). ועמש"כ עוד בזה לעיל (בסימן הקודם אות ח). ולכן נ"ל בנ"ד שמותר להעביר רוב ככל הנחלה לבנו החכם. וקצת מנכסיו לבנו האחר. ובפרט שיש בנ"ד ספק ספיקא, שמא אין איסור משום אעבורי אחסנתא אלא כשכותב כל נכסיו לאחרים ולא השאיר שום דבר ליורשיו, אבל במשאיר ארבעה זוזי ליורש לית לן בה, וכד' בעל העיטור והרשב"ץ וסיעתם, ואת"ל שיש להחמיר גם בזה, וכמ"ש החת"ס (חו"מ סי' קנא) בדעת בעל העיטור, וכ"כ הערוך השלחן (סי' רפב ס"ב), שמא במחלל שבת בפרהסיא אף הם יודו דליכא משום אעבורי אחסנתא, ואת"ל שגם בזה יש להחמיר, שמא הלכה כד' הגאון מהר"ש יפה והגאון הנצי"ב שבהעברת נחלה לבנו חכם שתורתו אומנותו שפיר דמי, וכן הסכימו לזה הגאון מהר"י אלגאזי בספר נאות יעקב (דף כ ע"ב). והגאון מהר"י אשכנזי (בקונטרס שרידי יהודה, שבסוף ספר מראה הגדול ח"ב דף ד ע"ג). והגאון מהר"י עייאש בשו"ת בני יהודה (סי' נג), ואת"ל דלא שאני לן בין חכם לאיניש דעלמא, שמא בכותב לבן בין הבנים לא שייך איסור עבורי אחסנתא, וכמ"ש הרב יקרא דשכבי (דף מג ע"ג), ושמא עכ"פ אם ריבה לאחד ומיעט לאחר לית לן בה, וכמ"ש הכנה"ג וסיעתו. והובאו לעיל (בסימן הקודם אות ז). ע"ש. סוף דבר הכל נשמע שמעיקר הדין אין כל חשש איסור בהעברת הנחלה מהבן שהוא מחלל שבת בפרהסיא ועובר על איסורי תורה, לטובת הבן החכם שתורתו אומנותו. ומ"מ החכם עיניו בראשו להתנהג במתינות לבל ידחה אבן אחר הנופל, אולי יש תקוה שיחזור למוטב, ושב ורפא לו. ואולי יש לעשות כעצתו של הרב צור יעקב הנ"ל, שיפקיד חלק מן הירושה בידי אדם נאמן, בתנאי גמור כתנאי בני גד ובני ראובן, שאם אח"כ יחזור הבן בתשובה, או שיהיה לו זרעא מעליא, יקבל חלק הירושה שלו, ואם לאו יתנו לבנו החכם, או לצדקה. והאמת והשלום אהבו. והנלע"ד כתבתי.

MEIRI (49) מ"ר (ג' פ"א)

לא סוף דבר כתב לאחרים והניח את בניו שאין רוח חכמים נוחה הימנו, אלא אפילו הקדיש כל נכסיו והניח את בניו עניים יא אין רוח חכמים נוחה בכך, והבנים אצל נכסי אביהם כעין מוהקים הם מיהא במקצתם, והמשיל יב לאותם מהם מכל וכל אין רוח חכמים נוחה הימנו. אלא יהא כל אדם נתן חקו לכל דבר ומכלכל את העניים כראוי להם, יקדיש ויתן יג ויוריש, והו כבודו וכבוד שמים ואפילו אין בניו ניהגים לשורה, שמא יצא מהם מי שהוא ראוי לכך, ואם חושש להפסד ממונו ימנה להם אפטרופיס הזריו בשמירתם ויעשה הוא המוטל עליו ודעת קונו מה שתמצא תעשו.

PISCHEI CHOSHEN (50) פ"א מ"א

בשר"ח הביא בשם הלכות קטנות ח"ב סימן רכו שמסתפק כשנותן לאחרים ע"מ שאם יהיו בניו נוחגים כשורה יתן להם, וכתב דס"ס איכא עקירת נחלה, ומ"מ אם משאיר להם דבר מועט לקיים ירושה דאורייתא מותר, וכ"כ השד"ח שבירושלמי פ' יש נוחלין משמע דעל הנאי מותר.

ZALMAN NECHEMIA GOLDBERG (51) נחמ"ן (ג')

ד. האם אסור להעביר נחלה מבן לבת?

ועתה נדון מה שיש לעורר על נוהג זה. ראשונה, למה לא חששו לאיסור להעביר נחלה מבן לבת שאמרו בכתובות נג, א' שאסור, וקושיה זו הביא בנחלת שבעה סימן כא ס"ב מהר"מ מינץ, וז"ל: "אע"ג דאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי מעבורי אחסנתיה וכו' וכ"ש מברא לברתא, מ"מ לא חשבנין העברת נחלה מהאי טעמא, כדאמר ר' יוחנן משום רשב"י מפני מה תקנו כתובות בנין דכרין כדי שיקפוץ ארם ויתן לבתו כלבנו וכו' עד כי היכי דליקפצי עלה אינשי, וזה טעמא דידן דנותנין שטר ירושה לבנות באלו מדינות" עכ"ל, ותוכן תירוצו שכאן מותר שבזה מוצא חתן לבתו והרי הוא מצוה לתת בתו לאיש ואם לא היה נותן שטח"ז לא היה מוצא קופצין לבת. ולפי"ז יש לעיין אם ראוי לחדש המנהג של כתיבת שטח"ז כיון שלא שייך אצלנו טעם זה, שהרי עד עתה גם כן מצא חתן לבתו. אכן נראה פשוט שמה שמוצא קופצין הוא משום שהחתנים סומכים שיקבלו ירושה בערבא ואילו היה יודע שלא ישיג ירושה לא היה לוקח בתו וא"כ ממילא אין איסור עבורי אחסנתיה, והנה בנחלת שבעה בסימן כא ס"ו וכתב לבאר הטעם שהוציאו ספרים וקרקעות מכלל הנכסים שנותן לבתו, וז"ל: "וחוץ מספרים וקרקעות בת"ש ד"ק כתב דאפשר דנוהגין כן משום דאין להעביר נחלה, וקשה א"כ גם במטלטלים שייך טעם זה, ועוד שטעם זה לא שייך כלל רק אם אינו מניח ירושה כלל משא"כ הכא לא הוה מעביר נחלה אפילו היה להבת שוה להבן ואפילו ספרים וקרקעות. וכן משמע מדברי המהר"ם מינץ שהובא לעיל בס"ב, ועוד דהרי אינו בלשון ירושה רק בדרך חיוב והודאה וכו'" עכ"ל.

והנה כאן כתב עוד תירוצים למה אין בשטח"ז משום אעבורי נחלה. אכן יש לעיין במה שתירץ בראשונה שלא אמרו מעביר נחלה אלא באינו מניח כלום לבניו אבל במשווה הבת לבן אין איסור זה, אם כי מצינו דעה כזאת הוא מה שהביא הקצה"ח בסימן רפב סק"ב שכתב התשבץ ח"ג סימן קמו שבטופסי שטרות לראשונים יש שיעור ד' זוהי, וכתב גאון ז"ל משום כדי שתהי רוח חכמים נוחה הימנו וכו' עכ"ל, הרי שלא אסרו להעביר נחלה מבן אלא כשאינו משייר כלום לבן אבל במשייר אפילו מעט אין איסור. אכן בפ"ת שם סק"א הביא מהחת"ס שאיסור יש בזה וראיה מגמ' כתובות נג ורק איסור חמור אין, עכ"פ אין הפרש בין אם מניח לבת כמו הבן או פחות מהבן וא"כ גם בנותן שטר זכר שלם אין איסור בזה אף שהשוה הבן לבת.

שדה, ומכ"כ כחז שם דפי' רש"י עיקר, והוא כשיעת
 הרמב"ם, ויש זהו סחירה מתשועתו למה שפסק הר"ש
 בפסקיו, והטור שם הפס דרכו, דפסקו עיקר שהם
 אחרונים, כמ"ש הב"ח שם, — אכן שפיר כתב בהשורה
 ש"י שם לחלק, דשאלו הם דכל האחים יש להם חלק
 בשדה הסמוכה למילח' של זה, ושמה יפול הגורל על השדה
 הסמוכה למילח' שיהא לשאר האחים, ואין כופין לאדם
 שיהא של' לאחר משום מדה סדום וכ"ל מחוס' ונמו"י,
 משא"כ הכל דלון לבת שום חלק ונחלה, ואינה נוחת
 משלה כלום עיי"ש, וכבר קדמו בחילוק כזה בחיובות
 המשפט (צילוריס ס"ו ק"ד סק"ו) דכתב ליישב כה"ג על
 הקוש"י שהקשה שם על שיטת הר"ש הנ"ל עיי"ש, ודברים
 אלו יש להם מקור בשו"ע מקובלת (צ"ב ס"ג) שם חוספי
 הר"ש והרשב"א עיי"ש, וע"י במנחת פתח (שם ס"ו
 קע"ד), ומש"כ שם הריב"ח בחוס' (צ"ב) שם, דכל ענין
 כופין על מדה סדום הוא מתקנת חכמים, ל"ט דברי כפי
 הגר"ח מדברי הריב"ח דסובב רק על דינא דהתם, ואולי
 גם כוונה המנח"ם כן הוא, דסובב על מה דמבואר (כס"ו
 קע"ד) דמקורו בדברי הש"ס שם.

ט) ובהגיע' לחור דבר הלכה למעשה בנדון זה, המה
 לי על גדולי האחרונים, שלא הביאו אה
 דעת החת"ם הזה, וביותר המה לי על הגאון מהרש"ם
 ז"ל, דהגם שהנדון שדן החת"ם ל"ה ממש הנדון של ירושה
 הבת, אבל הוא ממש הנדון שדן זהו בשו"ע מהרש"ם (שם
 ח"ב ס"ו ל"ח), לענין צעל שכתב חלק מביאו בערכאות
 על שם אשה, ואח"כ מהה אשתו, ועפ"י דינא דמלכותה
 מגיע חלקה לבניה ובנותיה, ועפ"י ד"ה בצעל יורש אה
 אשתו, ומצק מהם שיהיו לו פטור בערכאות, ובה הביא
 שם נדון ירושה הבת במקום בנים עיי"ש, והידוע גדול
 על הגאון הנ"ל שכל ר' לא חיים לי, שלא העיר שכבר
 דן בשאלה כזו בשו"ע חת"ם (חור"מ ס"ו ק"ד), ודן שם
 הרבה ממש"כ בשו"ע מהרש"ם שם, וכיון שהענינים נדון
 הבנים במקום צעל, ונדון הבת במקום בנים, דומים להדדי
 כנ"ל, ממילא ממואל דבר שם"ל להחת"ם שם, יש ללמוד
 ג"כ דעהו צבת במקום בנים, — ובה החת"ם כתב שם
 ז"ל, וטענתו כז' כיון שירשי האשה מוחזקים, לא ידענא
 אנה מלא לחלק בין מוחזקים לאינם מוחזקים וכו', וכי
 מטפס ספיקא אחינו ענה, דיועיל חזק ותפיסה וכו',
 ותו לו יתיבנא ל"י עטותי, מי החזיק להיורשים בקרקע,
 הלא הקרקע בחזקת יורש דא"י הוא בצעל יכו' מן המורה
 או דרבנן מ"מ ענה הוא יורש דא"י וקרקע בחזקתו, ואלו
 אהו יורשי האשה והיו מוחזקים בקרקע חזקה ממש היו

נקראים גדולי ארעא, ואעו עכשיו הואיל שהערכי הזה
 כתב קרקע על שםם ויב כחם מחזקת עלמם, ראו לנדוחם
 עד שיסירו כח הערכי מקרקע של צעל הלא עכ"ל, כרי
 פשיטא ל"י דראוי להכריח הבנים במקום צעל שיסירו כח
 הערכי, וממיל' הכ"ד לדידי' בנדון הבת במקום בנים וכנ"ל.

י) **חבוא לדינא**, כי מכלל דברנו הנ"ל, ומהמבואר עוד
 בספרי גדולי המחברים, יולא צוה ג' חילוקים
 לדינא, א' /, דהיבא דהמוק שהערכאות כותבים וכל
 היורשים ממנין חלוקת הירושה, ומי שאינו משיב להם חזר
 זכותו, לז' ל"ט כופין להבנות שלא יגידו שרלו"ס בירושה,
 וממילא יאבדו זכותן, ואם כבר הגידו מהויבים לתקן
 המשוות ולצעל זכותן, כן העלה בספר משפט שלום שם.
 (וכצו"ל אה עוד משו"מ צ"ש (חלוא"מ סימן פ"ה וחור"ד
 ח"ב סימן ע"ט וחור"מ סימן ק"ט) ובספרו ירש יעקב
 (בימות דק"ח), ומש"כ דהב"ש הביא ראה מקידושין (ד' ד'
 ס"ה ע"א), והמענין ימלא שאין ראי. עיין מש"כ על ראי'
 זו בשו"ע תשורה שי (ס"ג) ז' היבא דלריב"ח לתחום שטר
 פטור, ואיבא להם טענה פרטיית שיגיע להם הפסק, בממון
 שיש להם מקודם ע"י חתימתן, כנראה שאין יכולים נכופם
 וכמבואר בנחלת ל"ב שם, אבל דבר זה יש לברר לפני צ"ד
 אם כדבריהם כן הוא, דלון לדמות הענינים שצו"ל למה
 שמבואר בפוסקים, וכמ"ש בערך שי שם, דצומ"א דד"מ
 דלון קנין ושטבד רק אה נכתב בגרונדצון, והכל גלוי
 וידוע לכל הרואה לראות, ג', היבא שאין להם טענה
 פרטיית, רק מה שמבואר בפוסקים כנ"ל, יש זהו פלוגתא
 בין גדולי האחרונים אוך להורות הלכה למעשה, שדעת
 הגאונים צעל הערך שי, וש"מ מהרי"א (ס"ו כ"ח וכ"ט
 הוצא במפתחות לחשוב מהרש"ם ח"ב סימן מ'), שכופין
 אה הבנות לתחום פטור, ודעת הגאון מהרש"ם במשפט
 שט"ס וח' מהרש"ם (שם סימן ל"ח ומ') ג"כ הכי, אבל
 מכל מקום כתב (באמנע החשוב סימן מ' שם), דאפשר
 דיכולה האשה לעטון קים לי, כהסוגרים דה"ל לתחום
 פטור, ודעת החשוב מהרי"א הלוי שם, וח' כרי בשמים
 (מהדוק ס"ו ק"ט ומהד"ח סימן ל"ט) דיכולה לעטון קים
 לי כהפוסקים דא"י להכריח לתחום דהתם, וכן הביא
 במפתחות לח' מהרש"ם משו"ע שער דיעה עיי"ש, ולפי
 מה שכתבתי מוכח מדברי החת"ם דס"ל לפשיטת דיכולון
 להכריחם ליתן פטור כנ"ל.

וזוה הנני דושה"ט

יצחק יעקב ווייס

ס"ו רפ"ב
 יו"ט אלול תר"ל (א' א' ע"ה)
 יו"ט אלול תר"ל (א' א' ע"ה)
 יו"ט אלול תר"ל (א' א' ע"ה)

סעיף א: כל הנותן נכסיו לאחרים והניח
 היורשים כו' אין רוח חכמים נוחה הימנו וכו'.

עיי' בהערה²⁰.

²⁰ בזמן הזה הנכון והישר להשאיר חלק הגון גם לבנותיו,
 ואין בזה משום מעביר אחסנתיה, אבל בודאי יקפיד שחלק
 הגון ישאר גם לבנים - מפי השמועה.

שאלה: א' מת והניח בן א' ושני בנות, וכתב בצוואה
 שיתחלק הכל בשווה. איך יתנהג הבן?
 תשובה: נראה שמצד הדין אין בצוואה הכח
 לבטל דין ירושה, וגם אין כאן משום מצוה לשמוע דברי
 המת שהרי הכסף שייך ליורש, וגם כיבוד אב אין כאן
 שהרי כיבוד אב הוא רק משל אב, אבל עכ"פ יש בזה
 משום הידור במצות כיבוד אב ואם, וע"פ דין יכול לעשות
 מה שירצה, ורק משום הידור הנ"ל יעשה כפי הצוואה.
 [ומהחלק שנותן לבנות אינו צריך להפריש מעשר, שהרי
 הוא מחלק להם את כספן] - מפי השמועה.

VAYIKRA (54) ויקרא (י"ט:ד)

¹¹ You shall not steal, you shall not deny falsely, and you shall not lie one man his fellow. ¹² You shall not swear falsely by My Name, thereby desecrating the name of your God — I am HASHEM. ¹³ You shall not cheat your fellow and you all not rob; a worker's wage shall not remain with you overnight until morning. ¹⁴ You shall not curse the deaf, and you shall not place a stumbling block before the blind; you shall fear your God — I am HASHEM.

... לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו
איש בעמיתו: ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני יהוה: לא תעשק את רעך ולא תגול לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר: לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ונראת מאלהיך אני יהוה: ל

AVODA ZARA (55) עבודה זרה (א:ו)

FROM WHERE do we derive the law THAT A PERSON SHOULD NOT EXTEND A CUP OF WINE TO A NAZIR, ⁽¹⁾ — ואבר מן החי לכני נח [ANIMAL] TO NOAHITES? ⁽²⁾ For SCRIPTURE STATES: — תלמוד לומר — For SCRIPTURE STATES: — AND BEFORE A BLIND PERSON YOU SHALL NOT PLACE A STUMBLING BLOCK. ⁽³⁾

The Gemara develops its question: — even if we would not give [the nazir or the Noahite] the forbidden item, — וְהָא הָבָא וְקָבַר — he could take it himself, — (שקלי) [שקיל] איהו, — yet [the one handing him the forbidden item] transgresses on account of And before a blind person you shall not place a stumbling block. Clearly, this verse applies even when the opportunity to sin already exists. If so, the same should apply to one selling an animal to an idolater: Even if the idol worshiper has his own animal, it should be forbidden to sell him another one!

The Gemara answers: — What are we dealing with here in the Baraisa? — דקאי בתרי עברי נהרא — Where [the person extending

the forbidden item and the person taking the forbidden item] are located on two sides of a river. In this case, the latter cannot access the forbidden item without assistance from the former. The one extending the forbidden item thus creates the opportunity to sin. ⁽⁴⁾

The Gemara lends support to this understanding of the Baraisa: A precise reading of the Baraisa also supports this interpretation, — דקתני לא יושיט — for the Baraisa states, "A PERSON SHOULD NOT EXTEND . . ." — and does not state "A person should not hand . . ." ⁽⁵⁾

The Gemara concludes: — Indeed, infer from this that the Baraisa is dealing with a case where they are standing on opposite sides of a river, and only then is it prohibited to give the nazir or Noahite the forbidden item, because he thereby creates the opportunity to sin. Similarly, the seller of an animal to an idolater would transgress the commandment, And before a blind person do not place a stumbling block, only where the idolater did not own another animal. ⁽⁶⁾

The Gemara presents no further proofs to decide the reason for the ban. ⁽⁷⁾

RAMA (56) רמ"א (י"ז ק"א:א)

הנה [ו] ודוקא לכתן עבודה זרה [ו] או לעבוד כוכבים שחוקרו שיקטרו הלבושה לפיכך כוכבים אצל [ו] להם עובד כוכבים שרי [ו] לא הא דלכבוד למכור להם דכוכבים השייכים לעבודה זרה היינו דוקא הם אין להם אחרים כיוצא בו: או שנת ידעו להחזיק בהם אצל האם [ו] יבא להם מקום אחר עומד [ו] למכור להם כגון דכר [מכריו] דעבודת כוכבים [ו] ויש [ה] פתחוהו [ו] ויבנו קל כפנדא דהשומע וכן ענין נפש' חתור לעלמו [ו] [כ"ן] סס וכוה"ס וחס"ר"י והגמ"ר ס"ק דשנת לדעת הרמ"א:

KSAV SOFER (57) א"ל כ"ג ס"ו רמ"א (י"ז ק"א:א) תשובה זו

על דבר מי ששהה איברי נדבר השם דתכרע לו ונחלח באיבר ומספרו יסקלי דעתו או לחלח בשיטה האוקרי ומצוי מן העשירים דתכרע לו ונחלח להיחיד חס וחס להסוכר להם וכו' למצוי המצוי כיון דלמצינו תמיכה הוא או כיון דלדעת הסוחר חסידה הוא יתחל לחלל זה לדעתו איברי קחכל חסד לו להחזיק נחלל דעתו לפי דעתו כיון דלדעתו איברי הוא ועבד בנפשו שר ועין:

R' SHLOMO ZALMAN AEUWBACH (58) מנחה שלמה (תניא ק"ז)

ובדבר השאלה, אם הנוהג כפסק ה"ב"י יכול לומר להנוהג כרמ"א בסי"ח ס"ו. שיניח עבורו תבשיל שלא נצטנן על האש. הוא מחלוקת קדומה כמו אם מי שנמנע מלעשן ביו"ט רשאי לכבד את חברו בסיגריה הואיל והוא כן רגיל. ואם המחמיר סובר מכת הכרעתו דאסור מסתבר שגם צריך לחשוש ללפני עור אבל אם רק מחמיר על עצמו מפני מנהג אבותיו או רבותיו בכגון דא אין לחוש ללפני עור, כי גם זה שנוהג איסור יודע שחבירו אין צריך להחמיר כמותו וכל אחד כמנהג אבותיו וכן לדידן במי שמחמיר במוצאי שבת כרבינו תם. +ע"ין מנח"ש ח"א סי' מ"ד ד"ה וטעמא +